

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет історії та філософії

Кафедра історії України і спеціальних історичних дисциплін

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

на тему: «**Діяльність громадських молодіжних організацій в суспільно-політичному розвитку України у 1999-2014 роках**»

«Activities of public youth organizations in the socio-political development of Ukraine in 1999-2014»

Виконав: студент денної форми навчання спеціальності 032 Історія та археологія
Гергал Данило В'ячеславович

Керівник к.і.н., доц. Петровський Е.П. _____

Рецензент к.і.н., доц. Петрова Н.О.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 9 червня 2023 р.

Завідувачка кафедри

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № _____ від _____ 2023 р.

Оцінка _____ / _____ / _____ (за національною шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

Бачинська О. А.

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Сминтина О. В.

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Одеса 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Діяльність молодіжних громадських організацій в період президентства Леоніда Кучми (1999 – 2004 рр.).	6
1.1. Формування, еволюція, склад громадських молодіжних організацій в Україні 1999-2004 рр.....	6
1.2. Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 1999-2004 рр.....	15
Розділ 2. Діяльність молодіжних громадських організацій в період президентства Віктора Ющенка (2005 – 2009 рр.)	26
2.1. Формування, еволюція, склад молодіжних громадських організацій в умовах змін після Помаранчевої революції у 2005-2009 рр.	26
2.2. Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 2005 – 2009 рр.....	31
Розділ 3. Діяльність молодіжних громадських організацій в період президентства Віктора Януковича (2010-2014 рр.).....	36
3.1. Формування, еволюція, склад молодіжних громадських організацій України в умовах політики президента Януковича 2010-2014 рр.	36
3.2. Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 2010-2014 рр.....	40
Висновки.....	47
Список джерел та літератури.....	49

Вступ

Актуальність теми дослідження. У зв'язку з тим, що з моменту здобуття незалежності у 1991 р. Україна пережила дві революції: у 2004 та 2014 роках, в 2014 році Росія вчинила збройну військову агресію проти України на території Донецької та Луганської областей та анексувала Крим, а у 2022 році здійснила повномасштабне вторгнення на територію України, тема дослідження історії діяльності молодіжних громадських організацій є неабияк актуальною, оскільки саме молодь склала основу громадянського суспільства України і захищає український суверенітет і територіальну цілісність України зі зброєю в руках на російсько-українській війні.

Мета і завдання дослідження. Дослідити формування і діяльність молодіжних громадських організацій в Україні та те, якими чином вони впливали політику України. У ході реалізації поставленої мети визначено такі **завдання:**

- дослідити повноту і відображення в історіографії діяльності молодіжних громадських організацій в Україні в період 1999-2014 рр.;
- проаналізувати форми і методи діяльності молодіжних громадських організацій України;
- з'ясувати еволюцію напрямків діяльності молодіжних громадських організацій України;
- підсумувати результат діяльності молодіжних громадських організацій у контексті політики України.

Об'єкт дослідження. Молодіжні громадські організації України, що впливали на її політику.

Предмет дослідження. Предметом виступають українські громадські молодіжні організації, дослідження їх головних ідей, форм і методів діяльності, взаємин із владою і безпосередній їх вплив на політику України.

Хронологічні межі дослідження. Охоплюють період 1999-2014 рр., до виборів президента України 25 травня 2014.

Географічні межі дослідження. Головним чином, це територія України. Але автор іноді виходить за межі її територій.

Визначення дослідницької методики. Методами дослідження даної теми виступають: аналіз літературних джерел, написаних очевидцями і учасниками громадських організацій і акцій протесту 1999-2014 рр., а також дослідниками цих процесів, дієвим методом є аналіз інтернет-архівів новинних ресурсів та соціальних мереж, оскільки дана тема стосується періоду коли вже був повноцінний розвиток цифрових технологій. Ще дієвим методом є опитування живих свідків і учасників даних подій, оскільки покоління 1999-2014 рр. Живе до сьогодні.

Огляд джерел та літератури з теми дослідження. Найбільш значною літературою для даної роботи є захищені дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук авторства Едуарда Сергійовича Андрющенка під назвою “Українські праворадикальні організації у контексті суспільно-політичних процесів (кінець 1980-х – 2015 рр.)”, Кравченка Миколи Сергійовича під назвою “Діяльність українських націоналістичних політичних рухів кінця 1980-х – початку 2000-х рр. у мемуарних джерелах”, Редзюка В’ячеслава Володимировича – “Молодіжні організації України в контексті суспільно-політичного життя 2004-2014 рр.”, в перших двох є дані про націоналістичні молодіжні організації, а у третій – про молодіжні громадські організації євроінтеграційного спрямування. Також у дослідженні використані дві дисертації на здобуття ступеня доктора політичних наук авторства Сича Олександра Максимовича під назвою “Сучасний український націоналізм: політологічні аспекти трансформації парадигми”, та Васильчука Євгена Олеговича під назвою “Молодіжний політичний радикалізм та екстремізм у сучасній Україні” , в першій описана історія націоналістичних молодіжних організацій, а у другій – ідеологія і діяльність націоналістичних, лівих,

прокомуністичних і проросійських МГО. Також для написання роботи використані архівовані дані новинних ресурсів, офіційних сайтів молодіжних громадських організацій, а, також дані про їх реєстрацію у реєстрі юридичних осіб.

Структура роботи. Робота складається з вступу, основної частини, висновків та списку джерел та літератури. У Вступі обґрунтовано актуальність і важливість теми дослідження, її мета і завдання, визначено об'єкт, предмет, хронологічні та географічні межі дослідження. Основна частина складається з 3 розділів та 6 підрозділів. У 1-му розділі проаналізовано керівний склад, форми і діяльність молодіжних громадських організацій у часи президентства Леоніда Кучми, у 2-му – в часи президентства Віктора Ющенка, у 3-му – в часи президентства Віктора Януковича. У зв'язку зі зміною керівництва країни і зовнішньополітичного вектора країни змінювалося і становище молодіжних громадських організацій в Україні. У висновках підсумовано результат діяльності молодіжних громадських організацій і їх вплив на майбутнє України.

РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ЛЕОНІДА КУЧМИ (1999 – 2004 РР.).

У 1999 році президент України Леонід Данилович Кучма переміг на чергових виборах президента України і таким чином був обраний на другий президентський термін. Вибори президента України 1999 – це етапна подія, оскільки з неї Леонід Кучма зробив більш пріоритетним проєвропейський вектор зовнішньої політики України, оскільки президент у другому турі виборів змагався з лідером Комуністичної партії України Петром Симоненком і об'єднав виборців в боротьбі з загрозою втрати Україною державності у вигляді відновлення СРСР і повернення України до його складу, щоб довести свій патріотизм, Кучма почав писати книгу “Україна – не Росія” призначив проєвропейський уряд прем'єр-міністра Віктора Ющенка і віце-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко [59, с. 26].

1.1. Формування, еволюція, склад громадсько-політичних молодіжних організацій в Україні 1999-2004 рр.

Паритет Кучми, що себе ідентифікує як патріота, і комуніста Симоненка у 2-му турі президентських виборів 1999 року свідчить про те, що значна частина українців на той момент хотіла відмовитися від незалежності України і повернутися до складу СРСР, такий самий паритет був і серед молодіжних громадських організацій (МГО) України: кандидат історичних наук В'ячеслав Редзюк назвав п'ять течій Молодіжних громадських організацій (МГО) України у 1990-ті – 2000-ні роки: “... національно-радикальна, національно-демократична, соціалістична, загальнодемократична та неокомуністична.” [97, с. 100] Перші дві течії беззаперечно відносяться до національно-патріотичних течій. Редзюк також назвав період 1991 – 2002 рр. “передумовою” створення молодіжних організацій євроінтеграційного спрямування, а період 2002 – 2004 рр. – періодом створення таких організацій [97, с. 99]. Передумова для початку євроінтеграції полягає наступним чином: зміна політичної орієнтації Кучми

була зумовлена суспільним запитом з боку українців, тому молодіжними організаціями, які значно впливали на політику України, були в першу чергу національно-патріотичні організації. З напрямку націонал-патріотів в перші вісім років незалежності України (1991 – 1999) в Україні діяли праворадикальні організації такі як: УНА-УНСО, “Варта ДСУ” – молодіжне крило організації Державна самостійність України, Громадська спортивно-патріотична організація “Тризуб” ім. Степана Бандери, Соціал-національна партія України (СНПУ), створена шляхом об’єднання чотирьох молодіжних організацій, та її молодіжне крило під назвою Товариство сприяння Збройним силам та Військово-морському флоту України “Патріот України” [53, с. 53], “Варта ...” припинила свою діяльність у 1997 році через конфлікт з партійним керівництвом ДСУ [59, с. 21; 53, с. 54]; націонал-демократичні МГО були представлені організаціями: Молодий рух, Молодий народний рух, Молодь Демократичного Альянсу, що утворилася у 1995 році з організації Християнсько-демократична молодь України, створеної у 1994, Народно-демократична ліга молоді, а студентська організація Українська студентська спілка, відома своєю участю у Революції на граніті 1990 р. перейшла на демократичні позиції і розпочала міжнародну діяльність, а Спілка незалежної української молоді, з якої утворилася УНА-УНСО, була перейменована на Спілку української молоді і стала займатися виховною діяльністю [59, с. 23-25], організація Студентське братство, що так само брала участь у акції 1990 р. продовжила громадську діяльність, але мало хто з неї пішов до політики, згідно даних історика Ярослава Грицака [50]. Протягом 1999-2004 було утворено багато інших організацій, проте в першу чергу треба розглянути зміну керівництва і зміни в програмних настановах вищезгаданих організацій, які продовжили діяльність у 21 столітті.

Українська національна Асамблея – Українська народна самооборона (УНА-УНСО) була утворена 19 серпня 1991 р., коли Українська націоналістична спілка (УНС) та Українська міжпартійна асамблея (УМА) проголосили

утворення УНСО – напів воєнізоване формування, УМА була перейменована в УНА, як політична партія, до 1999 організація провела низку акцій протесту проти комуністів і проросійських сил, ці акції часто закінчувались сутичками, УНА-УНСО також брала участь у іноземних конфліктах: у Придністров'ї та Абхазії, в організації тривав конфлікт між консервативними націоналістами і панславістами [53, с. 51-53]. За даними джерел організації, 22 травня 1999 року у Києві був проведений з'їзд УНА-УНСО, на якому назва організації офіційно стала “УНА-УНСО”, нею мав керувати провід з наступних семи осіб: Андрій Шкіль, Микола Карпюк, Олександр Музичко, Олега Марчук, Анатолій Лупиніс, Сергій Чумака, Руслан Зайченко, першого обрали головою проводу, а попередній керівник Олег Вітович та голова виконкому Віктор Мельник перейшли до партії СДПУ(о), у виконкомі були також Юрій Тима, Ярослав Ілясевич, Віктор Кубах, Лупиніс та Олександр Коваленко [39]. Через конфлікт між лівими панславістами, лояльними до Росії та правими консерваторами, в першій половині 2000-х рр. УНА-УНСО розділилася на чотири організації з однаковими назвами і різними керівниками, такими як: Андрієм Шкілем, Едуардом Коваленком, Юрієм Тимою і Русланом Зайченком в коаліції з Ігорем Мазуром [101, с. 223; 58, с. 147; 53, с. 163]. Почався розкол у 2001 році, коли був ув'язнений за участь у акціях протесту проти Кучми Андрій Шкіль, що дало можливість Едуарду Коваленку 18 листопада організувати з'їзд партії, на якому головою обрали Миколу Карпюка, а Едуарда – його заступником, Юрій Тима вийшов з лав УНА-УНСО і, згодом, він, Коваленко і Шкіль організували кожен свій з'їзд, де їх обрали керівниками УНА-УНСО [39]. В Соціал-національній партії України під керівництвом Ярослава Андрушківа [59, с. 22], пройшли зміни в ідеології і керівництві: до 2004 року в її програмі були присутні характерні для радикальних націоналістів ксенофобські і расистські висловлювання, наприклад Ярослав Андрушків вбачав шляхи подолання кризових явищ виключно через призму етнічного питання [58, с. 135], але 14 лютого 2004 року пройшов 9-й з'їзд Партії, на якому вона була перейменована

на “Всеукраїнське об’єднання “Свобода”, а її головою став народний депутат України Олег Тягнибок [14], після з’їду з програми партії було прибрано расове тлумачення сутності нації, етнічних питань в програмі лише залишилися: вимога графі “національність” в свідоцтві про народження і паспорті та впровадження кримінальної відповідальності за українофобію [58, с. 148-149]. Символіка партії була змінена на жест руки “Тризуб–Воля” замість пентаграми “Ідея нації” [53, с. 164]. Припартійна силова організація “Народні загони” була утворена на початку 1990-х рр., але її зареєстрували, як Товариство сприяння Збройним силам та Військово-морському флоту України “Патріот України”, вона брала участь у сутичках з комуністами, її офіційний установчий з’їзд відбувся 12 грудня 1999 року [59, с. 23], після з’їзду СНПУ 2004 року, діяльність “Патріоту України” була припинена керівництвом партії [43]. Для ГСПО “Тризуб” ім. Степана Бандери 1999 рік став роком, коли організація відокремилася від політ. партії Конгрес українських націоналістів та Організації українських націоналістів (революційної), яка не брала участь в політиці, в 1999 році Дмитра Яроша на посаді голови “Тризубу” замінив Євген Філь [53, с. 61], ідеологія “Тризубу” була побудована на ідеях ОУН(р), що існує десятки років, пріоритетне значення для неї має християнська віра [59, с. 22], це організація орденського типу, яка займається спортивно-патріотичним вихованням молоді і бере участь у вуличних акціях [53, с. 60]. Згідно досліджень В’ячеслава Редзюка, попри консервативний націоналізм, “Тризуб” виступав за демократичний розвиток України, але “... з урахуванням націоналістичної ідеї.” [97, с. 122]. Як альтернативу “Тризубу”, за сприянням ОУН (р) було утворено організацію Молодіжний націоналістичний конгрес (МНК) 10 лютого 2001 року, протягом першої половини 2000-х років її лідерами були: Віктор Рог (2001- 2003 рр.) та Олег Медуниця (2003-2007 рр.) [21], Андрющенко назвав основним напрямком діяльності організації “... спортивно-патріотичне виховання молоді.” і цим на думку автора МНК став популярнішим за КУН, який розірвав стосунки з ОУН (р) і почав занепадати

[53, с. 164]. УНА-УНСО, “Свободу” КУН, “Тризуб”, МНК, різні фракції ОУН автор відносить до т. зв. “старих правих”, розмежовуючи їх з “новими правими” 2005 роком, коли почали з’являтися нові націоналістичні організації [53, с. 173]. Отже, це всі найбільш результативні молодіжні націоналістичні організації, утворені до Помаранчевої революції.

Що стосується діяльності націонал-демократичних і демократичних громадських організацій, то важливим є відмітити, що їх було багато: за даними В’ячеслава Редзюка, 47 міжнародних і всеукраїнських молодіжних організацій було зареєстровано у 2000 році, а 144 – станом на початок 2005 р. [97, с. 133]. Велика кількість таких організацій обумовлена тим, що в їх середовищі більше свободи дії і самостійності, нема ідеологічних обмежень, як в націоналістів і такі організації діють легальними і законними методами, і легко отримують реєстрацію і можуть безперешкодно працювати і розширювати регіональну діяльність, в разі відсутності незаконного тиску з боку державної влади. У зв’язку з євроінтеграційними процесами, що тривали в Україні протягом 2000-х і першої пол. 2010-х рр. і були виражені двома революціями 2004 і 2013 – 2014 років, актуальною є діяльність МГО євроінтеграційного спрямування, до яких відносяться демократичні і націонал-демократичні МГО, особливо ті, що займалися міжнародною діяльністю, проте важливим моментом є те, що такі організації за родом діяльності можуть бути поза політикою, як, наприклад, міжнародна молодіжна організація Європейський молодіжний парламент в Україні займалась сприянням євроінтеграційним процесам в Україні та посиленням зв’язків між українськими та європейськими молодіжними організаціями, а міжнародна організація AIESEC була більш аполітичною і більше займалася міжнародним обміном студентів і фахівців [97, с. 136, 135]. Проте, організації, що поза політикою, але займаються співпрацею з ЄС так само впливають на євроінтеграційні процеси в Україні, оскільки ознайомлення населення країни з життям у ЄС створює підтримку серед суспільства курсу євроінтеграції країни. Молодіжних організацій євроінтеграційного спрямування

багато і варто розглянути діяльність таких МГО, які досягли найбільших результатів в питанні впливу на політичні процеси в Україні.

Одними з таких були національно-демократичні молодіжні організації Молодий народний рух і Молодий Рух брали участь у мітингах, розробляли молодіжні проекти і займалися міжнародною діяльністю, вони відрізняються тим, що перша називалася спочатку Молодий Рух, бо була молодіжним крилом партії Народний рух України (НРУ), але у 1999 році відокремилася від партії, зберігши тісну співпрацю, і 3 грудня була зареєстрована, як ВГО “Молодий народний рух”, основними програмними засадами МНР були: державницький патріотизм, демократія в державі, Євроатлантична інтеграція і залучення молоді до НРУ, з 1999 по 2007 рік нею керував Юрій Криворучко [15; 8]. Юрій Криворучко – один з засновників СНПУ і колишній голова “Варти Руху” – силового блоку НРУ [59, с. 22]. Молодий рух – це та організація, що залишилася у складі НРУ, 9 липня 1999 р. була зареєстрована Міністерством Юстиції, як Молодий Рух, ним керував з 1994 по 2003 рік В’ячеслав Кириленко, після нього керував Тимур Нагалецький, оскільки в джерелах МР в описуваних подіях 2004 року він ідентифікований, як голова МГО Молодий Рух [16]. МР так само виступав за євроатлантичну інтеграцію, але через свою правоцентричну позицію намагався поєднувати демократію з ідеями традиціоналізму [97, с. 140]. ВМГО Молодь демократичного альянсу, заснована у 1995, так само виступала за демократію, одночасно дотримуючись традиційно-християнських цінностей, [97, с. 141] і займалась міжнародною діяльністю, в 1995-2005 рр. її головою був Олександр Ярема [59, с. 24]. ВМГО Народно-демократична ліга молоді, заснована у 1997 р. так само виступала за демократію і курс України до ЄС, розробляла молодіжні проекти, до 2003 року її керівником був Костянтин Ващенко [59, с. 25], а з 2003 по 2007 рік Володимир Крутько [28]. НДЛМ була утворена за сприяння Народно-демократичної партії України, яка пов’язана з президентом Леонідом Кучмою [59, с. 39], і була припартійним молодіжним підрозділом, припартійною

структурою була також організація Соціал-демократична молодь України [97, с. 120-121]. Як було згадано вище, на початку в першій половині 00-х років 21 ст почала збільшуватися кількість демократичних молодіжних організацій. Однією з таких була ВМГО “Європейська інтеграція”, заснована 14 січня 2004 р., в її статуті 2016 року, в який з 2004 року були внесені незначні зміни вказано, що основне її завдання – це сприяння реалізації громадських, економічних, соціальних, творчих і професійних ініціатив молоді, побудова громадянського суспільства та міжнародна діяльність [38, с. 1-2]. В такій діяльності В’ячеслав Редзюк відзначив роль наступних європейських молодіжних міжнародних організацій: Європейський молодіжний парламент (ЄМП), Молодь Європейської народної партії (МЄНП), AIESEC та “Молодь в дії”, філія першої організації на території України, утворена у 2002 році, займалась сприянням євроінтеграційним процесам в Україні та посиленням зв’язків між українськими та європейськими молодіжними організаціями, а третя була більш аполітичною і більше займалася міжнародним обміном студентів і фахівців [97, с. 135-136]. Філії цих двох організацій в Україні дійсно відіграли значну роль у Євроінтеграції, оскільки, станом на 2010 рік, за даними опитування проведеного студентською організацією “StudNews”, серед 10 найкращих молодіжних організацій AIESEC посіла перше місце, а українська філія ЄМП – “Європейський молодіжний парламент – Україна” – третє [22]. Отже, на початку 00-х років 21 ст. молодіжні організації, діяльність яких так чи інакше пов’язана з євроінтеграційними процесами, стали масовим явищем, але вони не всі були політичними, проте займалися ознайомленням, адаптацією українського суспільства до стандартів ЄС з соціально-економічної точки зору, до таких в Україні, станом на першу половину 2000-х рр., відносяться, здебільшого, націонал-демократичні та демократичні організації. 14 лютого 2004 року у Києві розпочала діяльність молодіжна громадянська компанія “Пора!”, її утворенню сприяли: Олексій Толкачов, Андрій Ігнатов, Віктор Гуменюк, активісти неформальної організації “Опір молоді” Володимир

В'ятрович, Ярина Ясиневич та Андрій Когут, організація на меті мала мирну боротьбу проти свавілля президента Кучми [31]. Передумовою для формування компанії стала ініціатива учасника Революції на граніті Михайла Свистовича проводити семінари для молоді за участі інших учасників революції, на семінарах обговорювали створення опозиційної компанії, яка не матиме лідера це сприяло активності патріотично налаштованої молоді в регіонах, Свистович теж був учасником “Пори!” [34]. Паралельно з цим Владислав Каськів – голова громадської організації “Свобода вибору” почав формування громадянської компанії “Хвиля Свободи”, але вирішив назвати компанію “Пора!”, перші активісти цієї кампанії почали акції у м. Мукачеве 18 квітня 2004, через різну символіку “Пору!” Каськіва назвали “Жовтою”, за словами Толкачова, компанія Каськіва більше походила на окрему організацію, оскільки він займався організацією центрального офісу у Києві, тоді як “Пора!”, в якій був Толкачов, не мала лідера і центру, цю “Пору!” назвали “Чорною”, до кінця Помаранчевої революції організації дотримувалися єдності [31; 34]. Каськів є вихідцем з СНПУ [53, с. 166].

Почала зростати також активність прокомуністичних організацій. Після заборони, 9 січня 1993 р. Ленінська комуністична спілка молоді України була відновлена на з'їзді у Донецьку і стала молодіжним крилом Комуністичної партії України (КПУ), яка теж відновила діяльність [119]. До березня 2000 року першим секретарем ЦК ЛКСМУ Старинець Олександр Георгійович, який на той момент був членом національної ради з молодіжної політики при президенті України [37], з 2000 по 2005 р. – народний депутат України Політ Андрій Анатолійович, згідно з даними ЦВК України, станом на 10 травня 2005 р. [42]. Також на початку 2000-х виникло багато лівих молодіжних громадських організацій, Євген Васильчук у докторській дисертації пояснив те, в чому особливість даних МГО: такі ліві організації, як: “Ліворадикальне об'єднання молоді” (ЛОМ), “Ліва ініціатива”, “Організація марксистів”, Молодіжне об'єднання “Че Гевара”, Соціалістичне об'єднання “Ліва опозиція”, Об'єднання

“Боротьба”, федерація “Антифашистська дія України” поєднали в собі ідеї антиглобалізму, антифашизму, фемінізму та екологічних рухів і проголосили власну ідеологію на основі доктрин марксизму-ленінізму, троцькізму, анархізму, маркузіанства та ін. [58, с. 107-108]. Між лівими організаціями є різниця, в рефераті “Українські ліві партії та організації: ідеологія”, продемонстрованому на сайті “освіта.ua” вказано, що були суперечки в національному питанні: Соціалістична партія України (СПУ) на чолі з Олександром Морозом виступає за українську мову, як єдину державну, але за те, щоб надати статус “офіційної” мовам нацменшин, а Прогресивна соціалістична партія (ПСПУ) та КПУ виступали за надання російській мові статусу “другої державної” мови, а МГО “Робітничий спротив” навіть симпатизувала руху ОУН-УПА і виступала проти російського імперіалізму, а СПУ засудила Сталінізм і виступала проти ліквідації державності України і відновлення СРСР, тоді як КПУ і ПСПУ навпаки “за” [110]. Голова ПСПУ Наталія Вітренко відома тим, що з початку 1990-х років була однією з очільниць проросійських мітингів у Криму і Севастополі [94], що, згодом, допомогло Росії анексувати Крим у 2014 р.. Координатор ГО “Ліві ініціативи” Олег Верник пояснив ситуацію, яка склалася в лівому русі: він так само назвав О. Мороза проукраїнським, а КПУ та ПСПУ силами, які просувають “російський імперіалізм” під виглядом лівих ідей та навіть приклад, як в 1930-ті роки була репресована режимом Й. Сталіна Комуністична партія Західної України, яка виступала за приєднання Західних областей України до СРСР, сподіваючись, що приєднання всіх держав до СРСР означатиме повноцінне становлення соціалізму, де права всіх людей будуть рівні і фактично настане демократія [32]. Отже, ліві рухи України мали різну позицію: вони не є однозначно проросійськими, бо хтось з них виступав за незалежну Україну і лише хотів реалізацію базових прав людей, але Верник розкрив майже столітню на момент 2000-х років технологію виправдання Росією окупації і поневолення інших націй вирішенням соціальних проблем та захисту від “західного

імперіалізму”: технологія полягала у проголошенні ідеології, в якій були обіцянки вирішити соціально-економічні проблеми людей і створення культу “ворога-імперіаліста”, який хоче поневолити народи і цим Росія виправдовувала необхідність приєднання території України до себе, намагаючись економічними питаннями витіснити національне питання. І при всій критиці деякими лівими українофобської політики КПУ і ПСПУ важливо розуміти, що при всіх розбіжностях в ідеології ці партії, маючи велике фінансування від Росії, стали наставниками і спонсорами лівих молодіжних організацій [54] і багато учасників цих організацій навіть не розуміли, що кінцева ціль, за яку вони боряться в союзі з КПУ і ПСПУ – це ліквідація незалежності України і приєднання її до Росії, що підтверджує також сучасна російсько-українська війна. При тому, що Верник майже повністю розумів, те, як Росія використовує ліві сили для майбутньої окупації України, він не розумів популістичність багатьох позицій лівих рухів, за словами Євгена Васильчука, через надмірне теоретизування, використання ідеологічних кліше і штампів в програмах ліворадикальних організацій призвело до їх занепаду [58, с. 124], наприклад, організації “Координаційна рада робітничого руху”, “Ліве об’єднання молоді”, “Робітничий спротив” на правах української секції КРІ, “Революційна ліва організація”, “Українська ліва група” занепали, оскільки майже всі вони були утворені лише для того, аби отримувати гроші від комуністичних організацій світу [58, с. 106]. Симпатія до Росії була притаманна і правим організаціям, наприклад, Дмитро Корчинський, що вийшов зі складу УНА-УНСО через панславістські позиції, утворив націонал-анархістську партію “Братство” у 2002 р. [58, с. 147]. В першій половині нульових років 21 ст. проросійський рух України був представлений переважно політичними партіями, а проросійська молодь буда представлена у прокомуністичних і лівих МГО.

1.2. Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 1999-2004 рр.

Перша половина 2000-х років стала для українського громадянського суспільства викликом, оскільки в вересні 2000 року зник журналіст видання “Українська правда” Георгій Гонгадзе, його тіло знайшли 2 листопада, а, згодом, полковник Управління державної охорони України Микола Мельниченко, який втік за кордон, опублікував аудіозаписи, які свідчать, що Кучма є замовником вбивства, т. зв. “касетний скандал” це спричинило масові акції протесту в Україні, був відправлений у відставку прем’єр-міністр Віктор Ющенко і віце-прем’єр-міністр Юлія Тимошенко і стали опозицією владі [95], а під час 2 туру президентських виборів 2004 року відкрився факт фальсифікацій виборів на користь кандидата від проросійської Партії Регіонів Віктора Януковича, з яким змагався на виборах Ющенко, що призвело до масових акцій протесту, які отримали назву “Помаранчева революція” після яких відбулося переголосування 2 туру виборів і перемогу здобув Ющенко [83]. На ці процеси значно впливала молодь і молодіжні громадські організації, також Україна ставала все ближче до євроатлантичної інтеграції, що теж є етапною подією для молоді. Для висвітлення історії цих процесів, треба дослідити безпосередньо історію діяльності МГО України.

В 1999 році УНА-УНСО зірвала без сутичок ходу УПЦ МП та стала учасником сутичок з правоохоронцями у Умані: 11-12 вересня там мала відбутися конференція “Коліївщина, національно-визвольне повстання 1768 року”, але паралельно в цьому місці мало відбутися святкування нового року за єврейськими традиціями і організаторів попросили перенести конференцію на інший час, але унсовці все одно намагалися провести в ці дати і поїхали до Умані, через що відбулося багато затримань і побиття активістів міліцією, а 9 жовтня перенесена конференція відбулась без пригод, джерела УНА-УНСО свідчать про участь організації у 2000 р. у акціях протесту у Білорусі та акції протесту “Україна без Кучми” [39; 75, с. 153]. Акція почалася після “касетного скандалу”, 15 грудня 2000 р., коли були встановлені перші намети на Майдані незалежності, ці намети були знесені міліцією 1 березня 2001 р., а 8 березня

громадське об'єднання протестувальників “Форум національного порятунку” прийняло рішення не допустити покладання квітів Кучмою до пам'ятника Тарасу Шевченку у Києві, наступного дня міліція перекрила прохід до пам'ятника, внаслідок чого відбулися сутички учасників акції і міліції, після яких відбулися масові затримання, було взято штурмом офіс УНА-УНСО і відбулися масові затримання [50]. Терміни ув'язнення від 2 до 5 років позбавлення волі отримали 18 осіб за заворушення, з них 14 – члени УНА-УНСО, затриманий Андрій Шкіль був звільнений оскільки став народним депутатом від партії “Батьківщина” під керівництвом Юлії Тимошенко [114]. Руслан Зайченко, який був в ув'язненні, уточнив, що з 19 затриманих 16 утримувалися в СІЗО, а 10 – отримали реальні терміни ув'язнення [75 с. 72]. При звинуваченнях унсовців в провокаціях, унсовці і координатор акції “Україна без Кучми” Володимир Свистович стверджують, що провокацію сутичок влаштувала міліція і влада, коли перші вдарили народну депутатку Валентину Семенюк від опозиційної Соціалістичної партії України [75, с. 103-104, 187-188]. УНА-УНСО проявила значну активність на акції, але вона була подавлена, а арешти керівництва УНА-УНСО спричинили розкол в організації, але вона продовжила свою активну діяльність, а саме, взяла участь у акції “Повстань, Україно”, що була у вересні 2002 р.: за даними видань “Українська правда” та “Детектор медіа”, активісти УНА-УНСО брали участь у пікеті біля Лук'янівського СІЗО., де перебували затримані 9 берзня 2001, та біля Київського апеляційного суду, унсовці були також на мітингах акції у Одесі та Чернівцях, учасників акції загалом було тисячі, але з серед громадський організацій найбільше були представлені соціалісти, комуністи, “Батьківщина” та партія В. Ющенко “Наша Україна [52; 111]. Перед президентськими виборами 2004 р. УНА-УНСО себе проявила тим, що Едуард Коваленко, голова одного з “уламків” організації у Києві провів провокативний мітинг начебто на підтримку В. Ющенко, вигукуючи нацистські гасла, що було використано проти Ющенка провладними ЗМІ, проте представники УНА-УНСО під

керівництвом Андрія Шкіля назвали цю подію провокацією [101, с. 224; 53, с. 167]. Представники УНА-УНСО Юрія Тими разом з “Тризубом” ім. С. Бандери підтримали у першому турі президентських виборів 2004 р. кандидата-націоналіста Богдана Бойка, висування кандидатом якого експерти і прихильники Ющенко називали способом відтягування голосів патріотичних сил [53, с. 166]. Едуард Коваленко дійсно є провокатором, колабораціоністом і агентом російських спецслужб: в 2014 році, після початку російсько-української війни на Сході України він організовував акції протесту проти мобілізації у м. Генічеськ Херсонської обл., за що у 2017 році був ув’язнений на 5 років, а у 2019 році був переданий російській стороні під час обміну військовополонених [72; 103]. Влітку 2004 році УНА-УНСО взяла участь у акції сумських студентів під назвою “Революція на траві”, в керуванні акцією значно доклав зусиль Руслан Зайченко [101, с. 225]. Акція відбулася через указ президента Кучми про об’єднання Сумського державного університету, Сумського педагогічного університету та Сумського національного аграрного університету у єдиний Сумський національний університет і призначити ректором Олександра Царенка функціонера партії СДПУ(о), 12 травня студенти, їх батьки та викладачі провели першу акцію протесту у Сумах біля пам’тника Тарасу Шевченку, а 28 червня був збудований наметовий табір, який міліція намагалася знести і знесла в ніч з 31 липня на 1 серпня, але більшість учасників акції вже вийшли пішки на Київ, їх намагалися затримати, але протестувальників тільки більшало, через що президент 10 серпня скасував скандальний указ [100; 109]. Така активність молоді стала передумовою до Помаранчевої революції, в ній УНА-УНСО взяла участь, виконуючи функції вишколу молоді, охорону заходів та силові акції, згідно свідчень унсовця Миколи Карпюка, УНА-УНСО стала силовою структурою Майдану 2004 р. [Сич, с. 225-226].

Воєнізована молодіжна організація “Тризуб” ім. Степана Бандери в 1999 році стала самостійною організацією. До 1999 року багато членів “Тризубу” стали

фігурантами розбійних і збройних нападів на політичних опонентів, на військову частину у Харкові з ціллю заволодіти зброєю, також тризубівці брали участь у протистоянні кримінальним елементам у Дніпродзержинську і Чернівцях, в 1999 році очільника Донецького осередку “Тризубу” Віталія Применка ув’язнили за побиття керівника ЛКСМУ [59, с. 29-30]. В 1998-1999 рр. “Тризуб” взяв участь у створенні білоруської спортивно-патріотичної парамілітарної організації “Край”, члени “Краю” проходять підготовку на території України в таборах “Тризубу” [101, с. 175; 53, с. 112]. В 2000 р. представниками “Тризубу”, Молодіжного конгресу українських націоналістів та СУМ було утворено комітет “Самостійна Україна”, 9 березня представниками комітету було захоплено центральний офіс КПУ [53, с. 133-134]. Члени “Тризубу” брали участь у акції “Україна без Кучми”, на цій акції були націоналісти і комуністи з соціалістами об’єднали зусилля, а “Тризуб” був проти такого і його члени нападали на комуністів і відбирали пропори СРСР [53, с. 137]. 9 травня 2001 р. тризубівці стали учасниками бійки з комуністами у Тернополі, за що трьох активістів “Тризубу” намагалися ув’язнити, але на їх підтримку відбулися масові акції протесту, завдяки чому вони були звільнені [53, с. 129]. В 2003 році “Тризуб” у Києві і Львові разом з УНА-УНСО, СНПУ, “Батьківщиною” та Народним рухом України “За єдність” під кер. Богдана Бойка брав участь у акції проти Єдиного економічного простору з Росією і іншими країнами СНД, одним з гасел акції було “Ні Московській імперії” [106]. У Майдані 2004 року “Тризуб” взяв участь та був силовою структурою Майдану, як і УНА-УНСО, при тому, що один з керівників “Тризубу” Іван Сута вважав, що програма кандидата Ющенка далека від ідей націоналізму [101. с. 226]. У першій половині 2000-х рр. “Тризуб” мав конфлікти з утвореним у 2001 р. ОУН (р) Молодіжним націоналістичним конгресом в питанні діяльності, “Тризуб” отримував звинувачення у співпраці з владою. 13 лютого 2002 р. відбувся напад на офіс МНК у Києві, при нападі затримали Олександра Лукавського, який дав свідчення проти голови Київського осередку “Тризубу”

Олександра Рябенка, який різко спростував причетність його організації до нападу [13]. “Тризуб” відрізняється від МНК тим, що він був утворений в якості силового блоку політичної партії Конгрес Українських націоналістів, учасники “Тризубу” були радикально налаштовані і вбачали найкращим варіант силового протистояння владі, в 1990-х – першій половині 2000-х рр. їх діяльність була в більшості деструктивна: сутички політичними опонентами, кримінальні розбірки і навіть були випадки кримінальної діяльності деяких членів “Тризубу”, внаслідок чого “Тризуб”, бажаючи самостійно приймати рішення, відійшов від ОУН(р) і КУНУ. Попри те, що “Тризуб” брав участь у проєвропейській “Помаранчевій революції” і виступав за демократичний розвиток країни, він був проти євроінтеграції [97, с. 125]. Як вже було згадано, керівництві МНК і ОУН (р) більшим пріоритетом поставили спортивно-патріотичне виховання молоді, навіть організовували ігри, що відрізняє МНК від радикального “Тризубу”: за даними джерел МНК, вишкільні табори організації почали роботу у 2002 році, а 2003 були проведена перша табірна гра “Антонівці-Гурби” (Тодішня назва) [20], МГО брала участь у акції “Україна без Кучми” а у 2002 28 членів МНК після перемоги на місцевих виборах стали депутатами місцевих рад різного рівня, у 2003 році була проведена акція “Волинь пам’ятає”, ціллю якої було правдиве висвітлення подій Волинської трагедії 1943 р., у 2004 році МНК прийняв участь у Помаранчевій революції, приєднався до громадянських компаній “Чиста Україна”, “Студенська хвиля” та організував Добровільні Дружини Охорони Майдану [19], акцію 2003 року намагалися зірвати правоохоронні органи, але члени МНК все одно змогли завадити ставити пам’ятники, вигідні польській стороні, тодішній керівник МНК Олег Медуниця брав участь у “Революції на траві” 2004 р., був комендантом наметового табору [20].

Соціал-національна партія України, утворена шляхом об’єднання молодіжних організацій, станом на 21 ст. виступала більше за легальні методи політичної боротьби шляхом легітимних виборів: перед початком 21 ст. мала успіх у

Верховній Раді: на виборах 1998 р. на Мажоритарному Окрузі у м. Бузьк Львівської області, у 2002 році він переміг вдруге [14]. Партія брала участь в акції “Україна без Кучми”, майбутній лідер оновленого ВО “Свобода” Олег Тягнибок тоді назвав Ющенка лідером [75, с. 189], колишній лідер СНПУ Ярослав Андрушків назвав участь партії у акції та приєднання до штабу Ющенка початком її занепаду, бо через це партія начебто втратила популярність у великій політиці [75, с. 92], а утворення “Свободи” на його думку – це відхід від націоналізму і перетворення СНПУ на націонал-демократичну силу [75, с. 89]. Як змінилася позиція СНПУ, писав Едуард Андрищенко: в 1999 вона засуджувала вторгнення США до Югославії, а у 2001-2002 р. почала підтримувати євроатлантичну (до НАТО і ЄС) інтеграцію [53, с. 116-117]. З цього виходить висновок, що націоналістична партія почала “розчинятися” в середовищі націонал-демократів. СНПУ брала участь у акції “Волинь пам’ятає”, 4 липня 2004 р. на 10-му з’їзді вже оновленої партії “Свобода” було прийнято рішення про підтримку Віктора Ющенка на виборах президента [14]. після промови Тягнибока під час зібрання націоналістів на горі “Яворина” 17 липня 2004, коли він вороже висловлювався до євреїв та росіян, його було виключено з парламентської фракції “Наша Україна” [53, с. 167]. Попри розрив з Ющенком, “Свобода” брала участь у Помаранчевій революції, Андрій Парубій у 2004 перейшов до партії “Наша Україна” [101, с. 226-227].

Націонал-демократична МГО Молодий Рух 21 століття зустріла з успіхом, оскільки її лідер В’ячеслав Кириленко у 1998 році став народним депутатом України, вигравши вибори за партійним списком партії Народний рух України [59, с. 32]. а у лютому 1999 року стала членом європейської міжнародної організації Демократичної спільноти молоді Європи (англ. DEMYC), Рішення про членство МР було прийнято у Словенії. МР брав участь у заснуванні громадських комітетів “За правду”, “Студент обирає вільно”, “Каштанова революція”, “Студентська хвиля”, другий очолив голова МР Тимур Нагалецький, останні три комітети були створені для захисту студентів від

тиску влади перед виборами, джерела МР назвали деякі організації, що створювали комітети: Українська студентська спілка, Спілка української молоді, Українська народна молодь, Пласт, Зарево, Молода Просвіта; МР брав участь у Помаранчевій Революції та у громадянській кампанії “Пора” [16]. Відокремлений від НРУ Молодий народний рух в першій половині 2000-х рр. знизив активність: в джерелах МГО в історії про її діяльність першій половині 2000-х рр. виділені тільки події її участі у “Помаранчевій революції” та “Революції на траві” у 2004 р. [15]. ВМГО Молодь демократичного альянсу у 1997 році стала асоційованим членом Європейської народної партії (англ. YEPP), а у 1998 – DEMYC, потім вона стала членом немолодіжних європейських організацій: Пан’європейський союз та Інститут Роберта Шумана, для організації важливе залучення молоді до проектів, семінарів та міжнародних обмінів, один з відомих проектів “Erasmus +” [25]. Згідно джерел партії Демократичний альянс, Молодь Демократичного альянсу не мала єдиної назви, а зберігала ще назву ВМГО Християнсько-демократична молодь України, з якої була утворена, також джерела свідчать, що у 2001 р. Генеральний секретар ВМГО Владислав Синяговський став віце-президентом DEMYC, а у 2004 р. Міжнародна секретарка МДА Галина Фоменченко стала віце-президенткою YEPP [9]. Окрім міжнародної діяльності і реалізації молодіжних ініціатив, МДА брала участь у громадсько-політичному житті країни: 11 лютого 2001 вона стала однією з засновниць громадського комітету “За правду”, який вимагав розслідувати справу Гонгадзе, відновити превропейський курс країни і припинити посилену інтеграцію до Росії, серед засновниць комітету МДА має назву Християнсько-демократична молодь, представником у комітеті був Олександр Ярема, також участь брали Спілка української молоді з представником Олександром Задорожним, Українська студентська спілка – з Сергієм Мальованцем, Самостійна Україна – з Сергієм Недільком, Молодий Рух – з В’ячеславом Кириленком та Молодіжний націоналістичний конгрес – з Віктором Рогом [46]. Також перед Помаранчевою революцією, у 2000-х рр.

Також були громадські рухи студентів “Чиста Україна”, “Спротив”, і “Пора”, “Студентська хвиля” “Студент обирає вільно” і “Знаю”, рухи мали на меті мирні демонстрації і різні акції проти дій влади, наприклад, як “Пора Чорна” в ніч з 28 на 29 березня 2004 поширила наліпки “Що таке Кучмізм?” через що активістів заарештовували а в офісах організацій проводили обшуки [90; 51; 34; 31]. Помаранчева революція – це історичне явище об’єднання націоналістичних і націонал-демократичних сил, а, найголовніше, політично активної молоді, 21 листопада 2004 р., коли був другий тур президентських виборів, ввечері почала з’являтися інформація про масові фальсифікації на виборах на користь Януковича, що спричинило протести у Києві, прихильники Ющенко ще 20 листопада зібралися на триденну акцію на підтримку свого кандидата, “Пора” встановила намети [70, с. 353-357], акція зібрала сотні тисяч людей, 28 листопада була ідея у Кучми розігнати її силою через блокування активістами урядових органів, але обійшлося без сутичок, завдяки втручанню США, за даними Георгія Касьянова, згодом 3 грудня Верховний суд України визнав вибори недійсними і 26 грудня відбулося повторне голосування, на якому переміг Ющенко, 23 січня 2005 р. відбулася його інавгурація і на цьому Помаранчева революція завершилась [83; 70, с. 358, 370, 373, 377, 379]. Молодь на Майдані 2004 р. була неймовірно активною: 16 жовтня 2004 р. зібрання Всеукраїнське студентське віче прийняло рішення підтримувати Ющенко, у виборах, згідно даних соціологів, взяв участь 71% всієї молоді України, студентська рада Національного університету Києво-Могилянська академія та випускники факультету Журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка брали участь у Помаранчевій революції, другі займалися видавництвом протестної літератури разом з ВМГО “Молода просвіта” та компанією “Пора” [97, с. 163-165]. Через те, що російські і провладні ЗМІ ототожнювали активістів Майдану-2004 з небезпечними націоналістами та нацистами, націоналістична символіка була заборонена на

протестах, згідно спогадів члена УНА-УНСО Ляховича, був заборонений навіть червоно-чорний прапор [101, с. 227].

Організації, що більше займалися розв'язанням соціально-економічних питань молоді, ніж політикою, в першій половині 2000-х років не були достатньо популярними, Народно-демократична ліга молоді: до кінця першої половини 2000-х рр. організація тільки взяла участь у проекті “Студентська республіка” у 1998 та 1999 рр. та лобіювала прийняття закону “Про студентське самоврядування в Україні”, це продемонстровано в її розділі “Проекти” [28]. В'ячеслав Редзюк у дисертації відзначив, що плідна діяльність проєвропейських молодіжних організацій розпочалася після Помаранчевої революції [97, с. 108], але конференції з європейськими партнерами в першій половині 2000-х років були: “... за підтримки Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту упродовж 2003–2005 рр. були проведені щорічні міжнародні молодіжні конференції «Роль, місце національних рад молодіжних організацій в реалізації молодіжної політики європейських країн», на яких обговорювали тенденції залучення молодіжних організацій до формування молодіжної політики, а також вивчали європейський досвід з ймовірним практичним використанням його в Україні.” [97, с. 132-333].

Ліві молодіжні організації, як було згадано, мають різну позицію в питанні євроінтеграції і проросійського курсу, проте ідеологія українських лівих молодіжних організацій, була викривлена таким чином, що чимало пунктів з їх програм протирічили одне одному, через що їхня діяльність в основному полягає у радикальних деструктивних діях, наприклад, наприкінці 1990-х рр. – початку 2000-х рр. молодіжне крило Селянської партії України влаштувало погроми кафе Макдональдс і пікетування диппредставництв США, виступаючи на підтримку сербського президента Слободана Мілошевича [105, с. 204]. Це при тому, що ліві сили виступають за права людей і проти фашизму, а в цьому випадку ліві активісти не врахували факт доведених військових злочинів проти мирного населення, вчинених режимом Мілошевича. Так само протирічила

своїм же принципам Націонал-більшовицька партія Росії, осередки якої були і в Україні [58, с. 118], головна ідея цієї партії – це Панрусизм, зокрема він пов'язаний з територіальними претензіями по відношенню до України [58, с. 117], і при своїх ідеях ця партія 26 листопада 2004 р. підтримала українську Помаранчеву революцію, яка була, зокрема, проти надмірного зближення з Росією і проросійського Януковича [33]. За висновками Євгена Васильчука, несформованість програмних цілей стала однією з причин того, чому українські ліві організації не змогли здобути достатньої підтримки в українській молоді [58, с. 120]. ЛКСМУ брала участь у мітингах КПУ. Будучи її молодіжним крилом, як, наприклад 1 травня 2004 Андрій Політ давав коментарі стосовно участі у першотравневій демонстрації [113]. Як було з'ясовано, що лівими організаціями в Україні керували проросійські партії КПУ і ПСПУ. Дослідник Бобровнік зазначив, що ці так звані “дорослі партії” провалили молодіжну політику тим, що призначили в долучали до керування нею дорослих членів, а не представників молоді, внаслідок чого ліва молодь йшла до неформальних гуртків [54]. Діяльність проросійських молодіжних організацій в Україні більше припадає на другу половину 2000-х рр., коли постала потреба Росії протистояти євроінтеграційним процесам започаткованими на Помаранчевій революції 2004 р., або її називають “Майдан 2004 року”.

Отже, за період першої половини 2000-х рр. Майже повністю було сформоване громадянське суспільство в Україні, молодіжні громадські організації досягли значного результату у вигляді створення опозиційного демократичного руху, але все ще їх методом була переважно “мітингова демократія”, проте з'явилися перші ознаки вдосконалення діяльності МГО і боротьба прихід до влади проєвропейських сил свідчить про те, що в молодіжного громадського руху почала формуватися єдина ціль – євроатлантична інтеграція. В цей період опором євроінтеграції були комуністи, які ще прагнули відновлення СРСР, який на той момент не так давно розпався.

РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ВІКТОРА ЮЩЕНКА (2005 – 2009 РР.).

Президент Ющенко, будучи демократично налаштованим політиком прийшов до влади на хвилі масових акцій протестів демократично налаштованої частини суспільства, де переважала молодь і він отримав підтримку майже в усіх національно-патріотичних організацій, що існували в Україні на момент 2004 р. Тому зміни в молодіжному русі України, які відбулися за його президентства є неабияк актуальною темою для історії України.

2.1. Формування, еволюція, склад молодіжних громадсько-політичних організацій в умовах змін після Помаранчевої революції у 2005-2009 рр.

У 1999-2004 рр., серед найвпливовіших на політичні процеси молодіжних громадських організацій України чотирьох течій: націоналістична, національно-демократична, прокомуністична та ліва, найбільш одноманітними себе показали націоналістичні МГО, оскільки зберегли своє представництво в чотирьох МГО: УНА-УНСО, “Тризуб ім. Степана Бандери”, Молодіжний націоналістичний конгрес і партії “Свобода” (колишня Соціал-національна партія України), тоді як націонал-демократи та ліві сили утворювали набагато більше МГО, оскільки для перших головне результат роботи, ніж ідеологія і від того вони більш самостійні, а другі навпаки розділені через суперечки у ідеології. Проте націоналісти пережили розколи і занепад через участь у опозиційному русі націонал-демократів та через поразку і арешти членів на акції “Україна без Кучми” [53, с. 163], а також через особисті і на ґрунті ідеології конфлікти.

УНА-УНСО, яка була розколотою на чотири однакові організації змогла об’єднатися: 15 жовтня 2005 р. на 9-му з’їзді частини УНА-УНСО, яку очолював Руслан Зайченко та Ігор Мазур, обрали головою Юрія Шухевича, сина командира УПА Романа Шухевича, Едуард Коваленко перед цим передав потрібні партійні документи учасникам з’їзду, хоч і відгалуження Юрія Тими та

Андрія Шкіля залишилися існувати, більшість їх членів перейшло до УНА-УНСО Юрія Шухевича, серед них були Микола Карпюк та Валерій Бобрович, проте організація припинила свою активність і популярність, яку мала до 2005 р. [45; 53, с. 169-170]. Шухевич був керівником УНА-УНСО до жовтня 2014 р. [112].

ВО “Тризуб ім. Степана Бандери” зберіг свою ідеологію і форми діяльності, з січня, або з лютого 2005 р. до 14 жовтня 2010 року Головою Проводу “Тризубу” був Дмитро Анатолійович Ярош [53, с. 170; 115]. “Тризуб” виступав за демократичний розвиток країни, але проти інтеграції до ЄС [97, с. 125].

Оновлена СНПУ – партія ВО “Свобода”, що утворилася представниками молоді, продовжувала легально, методами державних виборів брати участь у політичному житті України, на 19-му з’їзді 27 червня 2008 “Свобода” переобирає головою Олега Тягнибока [Історія Свободи].

Молодіжний націоналістичний конгрес, будучи націоналістичною організацією, у першій половині 2000-х років також діяв спільно з національно-демократичними МГО, наприклад, був серед засновників громадського комітету “За правду”, одним з пунктів якого була євроінтеграція України. В 2007-2011 рр. МНК керував Ярослав Ілляш, змінивши Олега Медуницю[21]. Ілляш підтримував євроатлантичну інтеграцію заради захисту України від агресії Росії, але вважав ліберальний мультикультуризм загрозою українській ідентичності [97, с. 106].

Після Помаранчевої революції почали масово утворюватися націоналістичні молодіжні організації. 2005 рік для МНК почався з розколу: 10 січня цього року голова Волинського осередку Ігор Гузь провів конференцію, на якій висловив недовіру до керівництва організації за неправильні методи роботи, що не відповідають ідеології організації, а керівництво МНК звинуватило Гузя у амбіціях бути керівником, заявивши що організація дотримується ідей ОУН (р), але визнало, що конгрес призупинив роботу для того, аби підтримати Ющенка [74]. Згодом під керівництвом Гузя була утворена організація “Національний

альянс” [101, с. 165]. Національний альянс, як і МНК, виступав за демократичний розвиток країни та євроатлантичну інтеграцію, але ставив національне питання першим пріоритетом [97, с. 106-107].

На початку 2005 року також була утворена парамілітарна (воєнізована) МГО “Патріот України” у Харкові, її очолив колишній голова Харківського осередку “Тризубу ім. Степана Бандери” Андрій Білецький, до неї приєдналися деякі члени “Тризубу”, УНА-УНСО та “Свободи”, МГО була утворена на заміну розпущеному Товариству сприяння збройним силам України і військово-морському флоту “Патріот України”, яке було силовим блоком СНПУ, що перетворилася на “Свободу” [53, с. 171; 101, с. 176]. ВМГО “Патріот України” мала расистську і ксенофобську ідеологію, сам Білецький виступав за “расовий соціал-націоналізм”, виступав за зверхність білої раси і був за депортацію інородців з України, мав зв’язок з російськими неонацистами внаслідок чого його звинувачувала у нацизмі Харківська правозахисна група і Українська Гельсинська спілка з прав людини у 2008 р [5]. Білецький також утворив молодіжну організацію Соціал-національну асамблею 8 листопада 2008 року шляхом об’єднання регіональних націоналістичних організацій: Слава і Честь (Одеса), Національна дія “Революція і держава” (Київська обл.) під керівництвом Сергія Осадчого, Чернігівський правий рух “Українська альтернатива”, утворена у 2007 р., за ідеологію США відповідав Олег Однороженко, символікою США була пентаграма “ідея нації”, а її ідеологія теж про зверхність білої раси [36; 29; 101, с. 177].

Дотримувалася соціал-націоналізму також Українська національно-трудова партія, утворена у 2005 р., її очолював 19-річний на той момент Євген Герасименко, основу УНТП склали скінхеди, партія не була зареєстрована і у 2009 припинила існування, коли її лідер утворив рух “автономних правих”, багато членів УНТП перейшли до “Патріоту України” [53, с. 172-173; 26]. Е. Андрющенко пояснив особливість руху “автономних правих”: “Основний принцип полягав у відмові від класичної моделі політичної боротьби –

створення єдиної формалізованої організації з чіткою ієрархією. Натомість пропонувалася побудова мережі невеличких автономних неформальних груп, кожна з яких має власну концепцію діяльності та ідеологічні особливості.” [53, с. 173]. Тобто, в таких організаціях лідера нема, це були організації: “Автономні націоналісти”, крайні праві, виступали проти євроінтеграції, порівнюючи ЄС з СРСР [1; 18], та організація “Автономний опір”, яка унікальна тим, що дотримувалася лівого націоналізму, поєднуючи антиавторитарні, соціал-революційні і анархістських ідеї [58, с. 119]. Також до кінця 2000-х було утворено дві націоналістичної організації з лідерами: під керівництвом Євгена Карася наприкінці 2009 р. з’явилась націоналістична організація “СІЧ”, її ще називають “С14”, до 2011 р. вона не мала назви, а була молодіжним об’єднанням [40].

Отже, націоналістичні організації, утворені після 2005 року вирізняються тим, що радикально ставляться до ідеологічних питань, тоді як націоналісти першої половини 2000-х рр. виглядають більш поміркованими і виступають за демократичний розвиток держави.

Однією з поміркованих організацій, утворених у другій пол. 2000-х рр. була МГО “Сокіл”, утворена у Львові у 2006 р., як спадкоємець організації націоналістичної організації “Сокіл” утвореної у 1894 році і забороненої СРСР у 1939 р., завдання відновленої МГО “Сокіл” – спортивно-патріотичне виховання молоді; організація утворилася за рахунок співпраці з ВО “Свобода” і фактично стала її молодіжним крилом, до 2013 р. нею керував Богдан Галайко, член “Свободи” [35; 49], одним з її співзасновників був Маркіян Лопачак, теж член “Свободи” на той момент [77].

В найбільш активних і найпопулярніших націонал-демократичних МГО, що утворилися в 1990-ті роки майже не відбулося змін в питанні діяльності і ідеології: Молодий Рух продовжував займатися міжнародною співпрацею і організовувати конференції, в липні 2005 його головою став Любомир Грицак, замінивши Тимура Нагалецького, в 2008 Грицак був переобраний [16]. В МГО

“Молодий народний рух” головою обрали Івана Курулька у 2007 р., він змінив на посаді Юрія Криворучка і керував до 2013 р. [15]. ВМГО “Молодь демократичного альянсу” у 2005-2011 рр. керував Василь Гацько, який змінив на посаді Олександра Ярему, у червні 2007 р. з’їздом організації було прийняте рішення про перейменування ВМГО “Молодь демократичного альянсу” на Всеукраїнську молодіжну громадську організацію “Демократичний альянс” [25]. ВМГО Народно-демократичну лігу молоді у 2007 р. очолив Павло Вікнянський, змінивши Володимира Крутька, і керує до сьогодні, за даними джерел організації [28]. Організація продовжувала займатися розробкою молодіжних проектів і більше не розширювала напрямки діяльності.

До новоутворених молодіжних громадсько-політичних організацій відноситься партія “Пора”. 12 січня 2005 р. громадянська компанія “Пора! Жовта”, яка раніше мала амбіції до самостійної діяльності, проголосила себе Громадянською партією “Пора”, партія задекларувала демократичність і проєвропейську позицію, з березня до літа 2006 нею керував Владислав Каськів, з 10 жовтня 2006 до березня 2007 – Євген Золотарьов, в березні-серпні повернувся на посаду голови Каськів, до вересня керував Ярослав Годунок і в вересні Владислав Каськів остаточно повернувся на посаду голови, перед цим маючи конфлікт з Годунком і добившись зняття Ярослава з реєстрації на вибори [98]. “Пора! Чорна” у 2005 р. переформатувалася у громадську мережу “Опора” [41].

У другій половині 2000-х рр. Також утворилися молодіжні крила в демократичних проєвропейських партій. У 2005 р. утворилася ВМГО “Молодіжний союз Наша Україна”, молодіжне крило партії “Наша Україна”, ВМГО очолив Юрій Павленко, її основними програмними завданнями були: сприяти демократичному розвитку держави і євроінтеграції, підтримка молодіжних ініціатив, проведення наукових конференцій, співпраця з європейськими міжнародними організаціями, Павленко керував до 4 листопада 2006 р, коли на з’їзді він був знятий з посади, на яку призначили 27-річного

Степана Барну, який керував до 2010 р. [108; 91]. Павленко втратив посаду через звинувачення у неналежному виконанні роботи [108]. Молодіжне крило партії “Батьківщина” – “Батьківщина молода” було утворене 16 липня 2007 р. , з травня 2007 по лютий 2012 крилом керував Євген Суслов, в статуті МГО присутні пункти про патріотичне виховання молоді, захист її соціальних, фізичних, духовних і професійних прав і потреб, про євроінтеграцію прямо не сказано, проте організація співпрацює з європейськими міжнародними молодіжними рухами [3].

Загалом збільшувалася чисельність суто проєвропейських молодіжних організацій: у 2007 р. були утворені ВМГО “Європейська молодь України” у Києві [11], ВМГО “Європейське майбутнє України” – 8 вересня 2008 [10], ВМГО “Молодіжний європейський рух” – у 2009 [23]. ВМГО “Ліберальне молодіжне об’єднання” існувала з 26 вересня 1996 р. [19.], проте в період 2004-2013 рр. стала однією з найактивніших проєвропейських МГО [97, с. 151].

Друга половина 2000-х рр. є періодом, коли в Україні оформився проросійський молодіжний рух: на хвилі сепаратистських виступів у Донецькій і Луганській областях проти Помаранчевої революції, у 2005 році р. виникли такі молодіжні організації, як: “Рух пильних”, “Спілка народжених революцією”, “Донецька республіка” під керівництвом Олександра Пургіна, який у 2014 році стане одним з очільників терористичної організації “ДНР”, “Молода гвардія” під керівництвом Арсена Клінчаєва, “Євразійська спілка молоді”, яку заснував Валерій Коровін, [71; 78, с. 2; 82].

2.2 Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 2005 – 2009 рр.

З приходом до влади проукраїнських і проєвропейських сил у націоналістів з’явилося більше можливостей. Однією з форм діяльності націоналістів є проведення святкових заходів у дати, пов’язані з процесами державотворення України і таку можливість націоналісти отримали: з 2005 р. щороку 14 жовтня, на день Покрови, Козацтва і створення УПА майже всі націоналістичні

організації збиралися на марш УПА у Києві, там вони брали участь у сутичках з проросійськими силами, які намагалися цей марш зірвати [53, с. 174]. Методи і форми діяльності націоналістів продовжували різнитися. Активісти “Тризубу ім. Степана Бандери” продовжували свою активну діяльність силовими методами, наприклад, 28 травня 2007 р. вони зірвали концерт співачки Наталії Могилевської у Тернополі за спів російською мовою, закидавши її яйцями [84], також “Тризуб” протистояв Українській православній церкві Московського патріархату: 21 лютого 2009 р. близько 30 активістів “Тризубу” захопили храм Миколи Чудотворця УПЦ МП, на думку активістів він належати мав УПЦ Київського патріархату [55]. Ще “Тризуб виступав проти ЛГБТ: у 2009 р. “Тризуб” увірвався в зал і пошкодив майно київського видавництва “Критика”, аби зірвати презентацію КВІР-літератури “120 сторінок Содому” [85]. Але ВМГО займалася і законною громадською діяльністю, наприклад, 6 липня 2009 р., разом з УНА-УНСО, “Свободою”, МНК і 30 організаціями утворили Комітет декомунізації, головними вимогами якого були ліквідація комуністичних символів і засудження злочинів СРСР [73]. Молодіжний націоналістичний конгрес у 2008 році почав співпрацювати з Міністерством молоді та спорту України і реалізовувати молодіжні проекти [24]. Це робить МГО МНК схожою на молодіжні організації європейського типу, проте, як і в випадках з “Тризубом”, активісти МНК теж брали участь у сутичках: у 2006 р., коли Наталія Вітренко та представники російського козацтва у Чернігові спробували перешкодити передачі церкви, яка діяла як “Музей народного декоративного мистецтва” до Київського патріархату, прибувші активісти МНК вчинили фізичний опір, деякі з них були затримані, у 2007 році МНКівці разом з активістами УНА-УНСО та “Тризубу” шляхом сутичок намагалися зірвати акцію “Руський марш” у Києві, а у 2009 – взяли участь у громадській компанії “Молодіжна варта: молодь за вами спостерігає” [20].

Спортивно-патріотична організація “Національний альянс” за діяльністю схожа на МНК за діяльністю і демократичною позицією, наприклад НА теж

створював проекти, одним з яких став фестиваль української патріотичної пісні “Бандерштат”, який з 2007 р. проходить щороку у Луцьку [4], але організація більш консервативною, оскільки виступає за заборону абортів і у 2009 р. провела компанію проти абортів під назвою “Досить вбивати дітей” [30]. 26 квітня 2005 р. Ігор Гузь разом з Олександром Машлаєм Олексем Панасюком, Андрієм Бокачем і Андрій Грималюком взяли участь у акції протесту Білоруської опозиції проти президента Білорусі Лукашенка і були затримані білоруською міліцією і депортовані з Білорусі [12].

Діяльність ВО “Свобода” полягала у участі громадянських компаніях і участі у святкових акціях, таких як Марш УПА, у 2006 та 2007 роках взяла участь у виборах до Верховної Ради, але не змогла пройти прохідний бар’єр, а 15 березня 2009 р. на виборах до Тернопільської обласної ради за “Свободу” проголосували понад 34% виборців, що було грандіозним успіхом, в листопаді того ж року “Свобода” проводила акції проти нелегальної міграції і угоди про Радмісію з ЄС [14].

ВМГО “Патріот України”, відома своїм радикалізмом і расизмом, до грудня 2007 року співпрацювала зі “Свободою”, але згодом звинуватила її у відхиленні в бік лібералізму [53, с. 172]. Діяльність ПУ і СНА протягом другої половини 2000-х полягала майже виключно у деструктивних діях: 14 жовтня 2008 “Патріот України”, УНТП та “Братство” Дмитра Корчинського провели окрему від інших націоналістів акцію “Марш УПА” і вчинили сутички з міліцією, намагаючись прорватися на Хрещатик, за що отримали осуд з боку УНА-УНСО, МНК, “Тризубу” ім. Степана Бандери, КУНу і деяких інших націоналістів [53, с. 174]. “Патріот України” і СНА часто брали участь у сутичках з лівими і проросійськими силами. 17 квітня 2009 року в Одесі в бійці з активістами молодіжної організації “Антифашистська дія” загинув від ножового поранення лідер регіональної організації “Слава і честь” Максим Чайка [66].

Наприкінці 2009 активістами була утворена громадська ініціатива праворадикального спрямування “Чорний комітет” [117].

В молодіжних громадсько-політичних організаціях євроінтеграційного спрямування в другій половині 2000-х рр. з'явилися нові успіхи. У березні 2005 р. ВМГО “Молодий рух” став членом Європейської народної партії, у другій половині 2000-х рр. МР реалізував проекти “Всеукраїнська мережа студентських громад”, „Всеукраїнська мережа студентських виборчкомів” “Налагодження співпраці між українською та кримськотатарською молоддю – шлях до порозуміння та спільного майбутнього”, у 2007 р. МР став одним з організаторів Міжнародної конференції DEMYC [16]. Молодий народний рух у 2008 р. організував таборування на горі Говерла під назвою “Говерла 2008. Україна крокує до НАТО”, таке таборування проходило щороку [15].

ВМГО “Молодіжний союз Наша Україна” через провальну кадрову політику і занепад партії “Наша Україна в цілому не зміг досягти значних успіхів євроінтеграційній діяльності.

Громадянська партія “Пора” у 2006 р. балотувала від виборчого об'єднання “Громадянський блок “Пора-ПРП” і не змогла пройти до ВР, а в 2007 р. – від блоку “Наша Україна – Народна самооборона” [60] і зміг пройти до ВР лідер “Пори” Владислав Каськів [69].

Міжнародна діяльність молоді тільки збільшувалася, але ще не набрала обертів: наприклад, у 2006 р. пройшла перша саме міжнародна конференція однієї з найбільших ВМГО України євроінтеграційного спрямування – ВМГО “Європейський молодіжний парламент – Україна”, а наступна лише у 10-ті роки 21 ст. [97, с. 136].

Проросійські молодіжні громадські організації склали відверто антиукраїнські елементи: у листопаді 2006 р. “Донецька республіка” провела у Донецьку мітинг з вимогою створення “Донецької федеративної республіки” і використовували чорно-синьо-красний прапор, який з моменту свого утворення у 2014 до сьогодні використовує терористична організація ДНР, за листопадові мітинги “ДР” була заборонена, а СБУ у 2007 році відкрила кримінальну справу проти її керівництва, але у 2013 р. справа була закрита [71].

МГО Євразійський союз молоді виступала за ліквідацію державності України, а її члени у жовтні 2007 на горі Говерла пошкодили українські символи [58., с. 167] і за це була знята з реєстрації Міністерством юстиції Україна [63]. Але проросійські мітинги переважно склалися з людей похилого віку і середніх літ, як видно на опублікованих проектом “Машина часу” відео проросійських мітингів у Криму проти військових навчань НАТО [68].

Отже, за період правління проукраїнського президента Ющенко серед молодіжних громадських організацій рух націоналістів радикалізувався у зв'язку з розширеними можливостями діяльності, проте деякі націоналісти та усі націонал-демократи та демократи використали можливості для легальної громадської роботи і співпраці з Європейськими політичними силами, поставивши євроінтеграцію і демократизацію держави першими пріоритетами. В 2005-2010 рр. прокомуністичний рух був замінений відверто проросійським рухом, оскільки, як свідчить сьогоднішня російсько-українська війна, в розглядуваний період російське керівництво, зрозумівши, що під ідеєю відновлення СРСР Україну не вийде захопити, тому було прийняте рішення перейти до ідеї приєднання Східних і Південних областей України до Росії.

РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА (2010-2014 РР.).

У 2010 році на виборах президента України взяв реванш після невдачі у 2004 році проросійський кандидат Віктор Федорович Янукович. За період його правління Україна отримала реальну перспективу членства у Європейському союзі, але також відбулися масові акції протесту проти президента, які отримали назву Євромайдан, внаслідок яких президент покинув територію України. У зв'язку з Євромайданом і подіями, що йому передували, діяльність молодіжних громадських організацій у 2010-2014 роках є етапною подією.

3.1. Формування, еволюція, склад молодіжних громадсько-політичних організацій України в умовах політики президента Януковича 2010-2014 рр.

До початку 2010-х рр. національно-патріотичні молодіжні громадські організації України, майже всі остаточно сформувалися і визначили напрямки своєї діяльності, але дії президента Януковича у 2010-2014 рр. змушували їх консолідувати зусилля і згодом об'єднатися на масових акціях протесту проти відмови від євроінтеграції, на яких загинули люди, в президент Янукович виїхав з України, акції отримали назву “Революція гідності 2013-2014”, “Євромайдан 2013-2014”, або “Другий майдан”.

Деякі націоналістичні МГО до 7 червня 2014 р., коли вступив на посаду президента України новообраний президент Петро Порошенко і розпочалася нова молодіжна політика, пережили значні зміни.

УНА-УНСО, об'єднана під керівництвом Юрія Шухевича, зменшила активність через пережиті розколи, і у 2000-ні рр. іноді з'являлася на деяких акціях націоналістів. Після Майдану 2013-2014 рр., 22 березня 2014 р. УНА-УНСО оголосила про приєднання до націоналістичної організації “Правий сектор”, Юрій Шухевич став членом її проводу, тоді “Правий сектор” став політичною партією [93], до ПС приєдналася політична частина УНА, а бойова

частина – Українська національна самооборона продовжила існування, згодом і УНА відновила свою діяльність як незалежна організація і об'єдналася з УНСО, але це вже відбулося в період правління нового уряду України [44]. Юрія Шухевича замінив на посаді голови у жовтні 2014 Костянтин Вінницький, справжнє прізвище Фуштей [53, с. 188; 112].

14 жовтня 2014 р. Дмитро Ярош склав повноваження голови ВМГО “Тризуб ім. Степана Бандери” [115] і виконуючим обов'язків Голови проводу “Тризубу” був Андрій Любомирович Стемпіцький, 14 жовтня 2012 р. на 7-му великому зборі організації його обрали Головним командиром “Тризубу” [2].

У Молодіжному націоналістичному конгресі, який був культурно-патріотичною організацією і займався вуличним активізмом відбулися зміни у керівництві: у 2011-2015 рр. ним керував Сергій Кузан, замінивши Ярослава Ілляша на посаді [99].

ВМГО “Національний альянс” очолила Майя Москвич у 2013 р., вона керувала до 2015 р. [107].

Головою ВО “Свобода” залишився Олег Тягнибок, форми діяльності партії не змінилися [14]. У МГО “Патріот України” та “Соціал-національна асамблея” теж змін у керівництві і ідеології не відбувалося до Революції гідності.

До Революції гідності утворилися дві націоналістичні групи під назвою “Білий молот”, ціллю яких є боротьба проти грального бізнесу і наркотиків, першу групу очолив Микола Яременко, утворилася вона у 2012, другу, утворену у вересні 2013 – Владислав Горанін [61].

Також продовжували існувати рухи “Автономних націоналістів”, “Автономного Опору” без керівників та МГО “С14” на чолі з Євгеном Карасем. В організації Український національний союз 15 липня 2012 було обрано головою Віталія Кривошеєва, він замінив Олега Голтвянського [88], Кривошеєв прагнув утворити Соціал-націоналістичну партію України у 2013 р. [56].

Під час Майдану 2013-2014, 28 листопада 2013 р. була утворена радикальна силова молодіжна організація “Правий сектор” за сприянням “Тризубу ім.

Степана Бандери” і його голови Стемпіцького, окрім “Тризубу”, до ПС увійшли “Патріот України”, “Білий молот”, “Чорний комітет” і “Карпатська січ”, організація, наближена до “Свободи”. Андрій Стемпіцький став керівником силового блоку організації [53, с. 180; 2]. Керував “Правим сектором” до 2015 р. Дмитро Ярош [62]. Після Майдану “Правий сектор” стане партією.

Молодіжні організації євроінтеграційного спрямування, діяльність яких майже стала однорідною, пережили незначні зміни. Молодим рухом продовжував керувати Любомир Грицак, а в джерелах організації в розділі про її історію розповідь закінчується до кінця 2000-х рр.. далі лише написано про форми подальшої діяльності організації: “Організація також займається науковою, освітньою діяльністю, організовує та проводить теоретичні та науково – практичні конференції, диспути, тематичні “круглі столи”; організовує та забезпечує зустрічі з видатними вченими, політичними діячами, митцями, відомими підприємцями; займається видавничою діяльністю; проводить незалежні соціологічні дослідження; вносить пропозиції до органів влади і управління.” [16]. Молодим народним рухом, після Івана Курулька, керує Сергій Воронов з 25 березня по грудень 2015 р. [15], форми діяльності організації не дуже відрізняються від форм Молодого Руху.

ВМГО “Демократичний альянс” 8 серпня 2010 р. проголосила утворення політичної партії “Демократичний альянс”, головою партії став Василь Гацько, у грудні 2011 була підписана угода ДА та ВМГО “Молодь демократичного Альянсу”, також до партії входили організації “Демократичний Альянс жінок” та “Демократичний альянс Допомога” [9]. “Молодь демократичного альянсу” стала молодіжним крилом Демократичного Альянсу, з 2011 по 2015 рік нею керувала Анастасія Шимчук, яка замінила Василя Гацька, що пішов до партії [25].

Громадянська партія “Пора” на чолі з Владиславом Каськівим до 2014 року більше не брала участі у виборах і припинила політичну активність [60]. Як писав науковець В’ячеслав Редзюк: “Станом на 1 січня 2012 р. на території

України діяло лише 5 політичних партій, представлених молоддю: «Молодіжна партія України», «Молода Україна», «Молодь до влади», «Партія української молоді», «ПОРА!» [97. с. 153].

На початку 2012 р. голова ВМГО “Батьківщина молода” Євген Суслов скалів Повноваження, оскільки вийшов з партії “Батьківщина” разом з Наталією Королевською [104], до вересня 2013 р. керував в. о. Олег Куявський, а з березня 2013 по листопад 2016 р. – обраний голова Іван Курулько [3]. Голова ВМГО “Молодіжний союз “Наша Україна” Степан Барна у березні 2010 р. склав повноваження через призначення чоловіка голови політ. Ради “Нашої України” заступником проросійського міністра освіти Дмитра Табачника [91]. Загалом, ВМГО почала занепадати через провали “Нашої України” і змогла займатися тільки громадською а не міжнародною діяльністю.

Отже, у демократичних молодіжних організацій євроінтеграційного спрямування майже однаковий рід діяльності. Загалом таких організацій багато і їх внесок у політику України варто дослідити при розгляді безпосередньо їх діяльності.

Проросійські молодіжні організації деякі були заборонені, а деякі продовжили існувати, а за часи правління Януковича вони розширилися регіонально: у жовтні 2013 р. у Одесі була утворена організація “Молодіжна єдність”, яку очолили брати Антон і Артем Давідченки, але існувала без реєстрації [92]. у 2010 році молодіжне крило Партії Регіонів “Спілка молоді регіонів України” була перейменована на “Молоді регіони” на чолі її був народний депутат Андрій Пінчук [81]. Її діяльність більш актуальна у 2010-ті роки. Коли був Майдан і інші акції проти Януковича. Проросійські сили в питанні залучень молоді до політичних справ створили рух, який проукраїнські сили умовно назвали “тітушками”: для розгону проукраїнських мітингів влада наймала агресивних молодиків, напівкримінальних елементів, які мали нападати на активістів, через одного агресивного молодика Вадима Тітушку, який потрапив на відео, їх прозвали “тітушками” [64; 102].

3.2. Діяльність молодіжних громадських організацій на території України у 2010 – 2014 рр.

2010-2014 рр., як і період правління Леоніда Кучми, стали викликом для української громадськості, оскільки в цей період, у квітні 2010 були прийняті Харківські угоди України та Росії про перебування у Криму Чорноморського флоту Росії на десятиліття, а у 2012 р. Верховною Радою був прийнятий закон про надання російській мові статусу регіональної, що дозволяло ігнорувати українську мову, також було багато ув'язнень, які громадськість ідентифікувала, як політичні репресії [53, с. 176; 76; 64].

Першим методом діяльності молодіжних громадських організацій було створення громадських комітетів, як, наприклад, Громадянський рух “Відсіч”, утворений 20 лютого 2010 р. колишніми учасниками акції “Україна без Кучми”. громадянської кампанії “Пора! Чорна”, комітету “За правду” [6], головним завданням “Відсічі” було боротися за національні права українців і протидіяти диктатурі ненасильницьким шляхом, рух окремий від політичних партій [47]. Громадянський рух “Спротив” утворений 19 травня 2010 з тими цілями, що і “Відсіч”, його утворили понад 50 громадських організацій, серед яких МГО “За Україну!” “Національний Альянс”, “Молодіжний Союз Наша Україна”, “Батьківщина молода”, “Молодий народний рух”, “Молодий Рух”, “Молода Просвіта” та багато інших [118; 79; 80]. В комітетах переважно націонал-демократи. Ще відбувалися вуличні акції протесту, на яких більшість активістів були націоналісти, як, наприклад, проект “Машина часу” показав відео, як націоналісти протестували проти Харківських угод, арешту львівського патріотично налаштованого історика Руслана Забілого, націоналістичні організації були єдині між собою, мітингарі, окрім червоно-чорних прапорів УПА, тримали партійні прапори “Свободи”, мітинги силою розганяв поліцейський спецпідрозділ “Беркут”, 9 травня 2011 р. у Львові проросійськи налаштовані активісти намагалися з радянською символікою відсвяткувати день перемоги над нацизмом, націоналісти мітинг зірвали з

сутичками, на масових акціях проти нового податкового кодексу, які отримали назву “Податковий майдан” теж були прапори УПА [76]. Методи діяльності націоналістів були також і підриви пам’ятників, як, наприклад, у Запоріжжі члени “Тризубу ім. Степана Бандери” і “ВО “Свобода” підірвали пам’ятник Сталіну на початку січня 2011 р. і були затримані, затриманий “свободівець” Юрій Гудименко був на той момент заступником завідувача по справах молодіжної політики “ВО Свобода” [67]. у січні були арешти представників “Тризубу” також у Івано-Франківській обл. і Тернополі. Серед затриманих був Андрій Стемпицький [7]. Силовими методами методами діяли також представники “Патріоту України”: у 2011 році затримали членів ПУ Ігоря Мосійчука, Сергія Бевза і Володимира Шпару за підозрою у підготовці підриву пам’ятника Леніну у Борисполі [57]. Ув’язненим був і сам Андрій Білецький: у серпні 2011 року у офісі осередку “Патріоту України” у Харкові відбулося побиття Сергія Колесника, він був відправлений до лікарні а за його побиття затримали Білецького і його соратника Ігоря Михайленка, вони стверджували, що Колесник напав на офіс, активісти пробули в СІЗО до кінця лютого 2014 р. [86]. 14 січня 2011 р. націоналістом Миколою Коханівським було створено Комітет визволення політв’язнів [17; 27]. Ув’язнювали також членів Молодого народного руху, як, наприклад, активіста Олега Савки за спалені портрети Януковича [15].

Радикальні націоналісти боролися і мирними методами: на виборах до Верховної Ради України ВО “Свобода” набрали понад 10% голосів, один з її лідерів Руслан Кошулинський зазначив, що цього успіху вони досягли не маючи доступу о до ЗМІ [14], а ідеолог ПУ Олег Однороженко навпаки наголошував, що “Свобода” перемогла через змову з Януковичем і допуск її лідерів на провладні канали [39].

Демократичні МГО євроінтеграційного спрямування тим часом продовжували серед населення створювати суспільну думку про користь вступу до Євросоюзу. У 2010 р. Європейський молодіжний парламент Україна

провів другу міжнародно сесію, де обговорювалася потреба реформи “Базель – 3”, до 2013 р. ЄМП провів конференції присвячені євроінтеграції і демократизації країни у 19 з 24 областей України [97, с. 136, 126]. Молодий народний рух у 2011 р. провів першу, за даними його джерел, конференцію української молоді діаспори під назвою “Київ 2011” [15]. “Батьківщина молода” у 2011 році стала членом Європейської народної партії, у 2013 р. – підписала угоду з Молодіжною Європейською Картковою Асоціацією, так само вона співпрацювала з українською діаспорою і міжнародними організаціями “Національний демократичний інститут”, “Інтернаціональний республіканський інститут” та Фондом Конрада Аденауера [3]. “Батьківщина молода” та “Демократичний альянс” організували у Києві конференцію “Демократичні процеси в Україні 1991–2011. Результати 20 років” і прийшли до негативних висновків з приводу демократії в Україні [97, с. 138]. Проте, в МГО євроінтеграційного спрямування були негаразди: Український молодіжний форум, який прагнув стати частиною Європейського молодіжного форуму, але не став через те що потрапив у багато скандалів [97, с. 169], є дані про особисті конфлікти у УМФ, проте це мова йде про осінь 2014 р. [97, с. 142]. “Основну увагу МГО сконцентровували на інформаційній кампанії серед населення, оскільки значний відсоток південно-східних регіонів були проти об’єднання України з Європейським Союзом. Тому впродовж 2011–2013 рр. за підтримки молодіжних організацій, євроклубів були організовані демонстрації, акції, флешмоби, спрямовані на поширення інформації щодо переваг євроатлантичного вектора розвитку.” [97, с. 171]. Члени організацій євроінтеграційного спрямування не були переслідувані владою, оскільки їх діяльність була легальною і законною, і президент Янукович довгий час на посаді намагався вести подвійну політику: з одного боку прагнув до безвізового режиму з ЄС, а з іншого – посилював інтеграцію в бік Росії і Західні партнери йому відмовляли у інтеграції до ЄС за політичні переслідування, зокрема Юлії Тимошенко [76; 264]. Отже, фактично при правлінні проросійського уряду

Януковича і прем'єр-міністра Азарова діяльність національно-патріотичних організацій до кінця осені 2013 р. була поділена на мітинговість переважно з боку націоналістів і міжнародну співпрацю з боку демократичних і націонал-демократичних організацій. Загалом, станом на 2013 в українському суспільстві вже добре існувала думка про те, що в Європі високий рівень життя, економіка, проте опонентами євроінтеграції було проросійське налаштоване населення, яке не бажало відриву від Росії, яку вони вважали рідною. Якщо тільки у 1999 р. понад третина населення України готова була голосувати за комуніста Симоненка, який виступав за повернення СРСР, то, звичайно, прошарок проросійського населення у першій половині 2010-х рр. ще був значним. Проте завдяки, спочатку окремих громадських діячів, а згодом, громадянського суспільства велика частина населення України зрозуміла спочатку важливість формування правової демократичної держави з дотриманням базових прав людей, зокрема, на чесні вибори, а потім стала більш відкритою інформація про злочини СРСР проти українського народу, теж, завдяки громадськості, логічним завершенням стало розуміння необхідності євроатлантичної інтеграції. Станом на 18 листопада 2013 року, за даними німецького видання “Дойче велле”, 37% українців виступали за вступ України до Європейського союзу у найближчі 5 років, 10% – у найближчі 5-10 років, 31% – проти [48].

Приводом до одних з наймасованіших протестів в історії України стала відмова Януковича підписати угоду про Асоціацію “Україна – ЄС”. 21 листопада 2013 р. прем'єр-міністр України заявив про призупинення підготовки укладання Асоціації, внаслідок чого того ж дня ввечері на Майдан незалежності у Києві вийшли 1,5 тисяч осіб, люди зібралися завдяки консолідації у соціальних мережах і закликів журналістів Ірини Неродик, Ольги Сніцарчук та Мустафи Найєма, допис у соцмережі Фейсбук останнього видавництво “Укрінформ називає найбільш об'єднуючим фактором для людей, що вийшли на Майдан [96]. В'ячеслав Редзюк зазначив, що першими на Майдан вийшли студенти і серед цих 1,5 тисяч людей найбільшу частину складала молодь [97, с.

173]. До майдану приєдналися і націоналісти, які не були прихильниками ідей євроінтеграції, але були проти проросійського уряду Януковича [53, с. 180]. Як і на “Помаранчевій революції”, лідери Майдану намагалися заборонити прояви націоналізму на Майдані, наприклад одна з ведучих сцени Майдану Руслана Лижичко намагалась заборонити гасло УПА “Слава Україні! Героям слава!” [101, с. 249]. Це робили для того, аби не давати привід використати провладним і російським ЗМІ націоналізм проти Майдану, оскільки російські ЗМІ намагалися залякувати російськомовне населення приходом “нацистів” до влади. Мирного характеру революції не вийшло, оскільки в ніч з 29 на 30 листопада спецпідрозділ міліції “Беркут” розігнав силою протестувальників [96], перевищуючи повноваження, наприклад, на відео розгону учасників протесту на вулиці Банкова 1 грудня видно, як “беркутівці” б’ють палицями і ногами людей, які не чинять опір і нема жодних зовнішніх перешкод для затримання цих людей якщо є на це причини, проте їх б’ють коли вони не пручаються, що є катуванням [64]. Жорстоке побиття активістів спричинило масовий вихід на Майдан сотень тисяч людей, що видно навіть на фото з висоти, як на величезній площі просто нема місця через натовп, люди встановили намети, взяли для захисту в бою цивільні речі, такі як мотошоломи, музейні каски і т.д., була утворена “Самооборона Майдану”, яку очолив колишній “свободівець” і один з засновників партії Андрій Парубій [64; 53, с. 181]. До 22 лютого 2014 р. були спроби розігнати Майдан, з 16 по 22 січня були перші сутички, в яких загинули активісти Майдану Сергій Нігоян, член УНА-УНСО білорус Михайло Жизневський. це була хода активістів до Верховної Ради аби протидіяти прийняттю законів 16 січня, які унеможливають акції протесту, активісти чинил опір “Беркуту”, кидаючи пляшки з запальною сумішшю т. зв. “коктейль Молотова”, з 18 по 20 лютого відбулися сутички ще важкіші, в яких загинуло понад 20 осіб, а 20 лютого почався розстріл активістів Майдану, а 22 лютого президент Янукович втік до Росії, до цього дня загинули понад сто активістів Майдану [96; 64]. Трагічна ситуація на Майдані показала те, як українці готові

боротися за свої права, попри всі загрози, навіть смерть. І ключовим моментом того, чого саме Майдан перемиг, а не, наприклад, ті акції протесту, які були проти Януковича раніше, є те що, як показують дослідники, на Майдан вийшла велика кількість рядових громадян, які не є членами громадських організацій, тоді як на інших акціях протестували лише ідейні активісти, але роль громадських організацій тут є дуже значно, оскільки громадські організації серед населення поширювали думку євроінтеграції і займалися умов тимчасового проживання на Майдані, проте все ж більшість людей на Майдані були не націоналістами, а демократами, але вони об'єднали зусилля. І діяльність проросійських молодіжних громадських організацій дуже відрізняється в цьому моменті проросійський рух на території України після Майдану був розповсюджений в Південних і Східних областях України. Скориштавшись нестабільністю в Україні, російські війська вторглися до Криму і досить легко його захопили і Росія анексувала Крим до кінця березня 2014 р., в Донецькій і Луганській областях завдяки професійним російським найманцям, зраді місцевих правоохоронців і великим мітингам проросійськи налаштованих сепаратистів були захоплені державні будівлі і зброя і були проголошені терористичні організації “Донецька та Луганська народні республіки”, а от у Харкові з захопленої будівлі Обласної державної адміністрації спецпідрозділ міліції витіснив і затримав сепаратистів. Що захопили ОДА, в Запоріжжі проукраїнські активісти закидали яйцями проросійських і на цьому проросійські виступи скінчилися, а в Одесі проросійські виступи другого травня завершилися трагедією: проросійські активісти 2 травня обстріляли з вогнепальної зброї проукраїнський марш “За єдність України” і вбили двох осіб, одним з них був десятник Одеського осередку “Правой сектор” Ігор Іванов, але проукраїнські активісти виявилися більш консолідованими і ідейними, продовжили боротися, до них приєднувалися інші і у підсумку проросійські сили відступили до будинку профспілок, де в ході сутичок виникла пожежа і загинуло понад 40

проросійських активістів [64; 89; 116]. Це свідчить про те, що проросійські сили, на відміну від проукраїнських сил, в Україні не мали достатньо ідейних людей і навіть в російськомовних містах, де чимало людей станом на 2014 р. підтримували Росію, не змогли знайти підтримки і їм доводилося збирати проплачених активістів, що визнав навіть координатор одеського проросійського руху “Одеська дружина” Сергій Рудик [89].

Події 2010-2011 рр. показали активність і відданість державі українських активних громадських діячів, а і загалом українського народу, в тому числі і української молоді. Українська молодь показала, що не дозволяє комусь посягати на свої права, проте, політична пасивність української молоді в 2010 році через розчарування Ющенком, у зв'язку з власними завищеними очікуваннями, і активність у 2014 саме через відмову від євроінтеграції, свідчать про те, що більшість представників української молоді періоду 1999-2014 рр. цікавила політика здебільшого в разі перспективи чогось такого, що легко і швидко покращить особисте життя, як, наприклад, хороше життя у Європі, тоді як, наприклад, питання захисту української до Майдану готова була відстоювати лише частина активних небайдужих людей. Проте, національно-патріотичні молодіжні організації показали в першій половині 2010-х рр. злагоджену і результативну роботу: попри всі виклики розвивали співпрацю з Європейським союзом і ознайомлювали з перспективою євроінтеграції українське суспільство, вуличними акціями протесту з реально важливих причин вдалося створити перспективу Майдану, який став остаточною ознакою формування в Україні громадянського суспільства і демократизації держави. Також, в цей період Росія перейшла до прямої агресії проти України і для цього безрезультатно намагалася створити проросійський громадянський рух шляхом створення проплаченого кримінального молодіжного активу.

ВИСНОВКИ

Література дослідження даної роботи представлена захищеними науковими дослідженнями і оригіналами новинних ресурсів, джерела представлені даними самих молодіжних організацій та витягами з державних реєстрів, що підтверджує достовірність дослідження

Методи діяльності Молодіжних громадських організацій різні: від насильницьких та деструктивних методів діяльності до законних і ненасильницьких. Серед націоналістів перші мали своє місце довгий час, в націонал-демократів переважали другі у вигляді міжнародної співпраці з європейськими політичними силами, Інститутами і проведення конференцій на території України, або проведення спортивно-патріотичних змагань, але і для націоналістів, і для націонал-демократів вуличні мітинги ставали єдиним засобом для вираження за або проти чогось, так і для проросійських сил теж цей метод був частим, проте після Майдану 2013-2014 всі мітинги проросійських сил були виключно насильницькими і спрямованими на ліквідацію державності України.

До 2014 року відбулося явище, коли майже всі націоналістичні організації, утворені до 2005 р., окрім Національного альянсу, почали переходити ближче до національно-демократичних позицій і об'єднуватися навколо ідеї євроінтеграції України разом з націонал-демократами та демократами, погляди яких не змінювалися, всупереч дій таких націоналістів почали утворюватися більш радикальні націоналістичні організації. Проросійські сили свої напрями не змінювали

Результатом активності Молодіжних громадських організацій у вигляді боротьби проти порушень закону з боку влади, в державі були закладені підвалини демократизації, об'єднання понад мільйону українців на Майдані це не тільки демонструє європейський вибір українців, це також свідчить про утворення в Україні громадянського суспільства, яке не дозволить відбуватися

порушенню законів з боку керівництв держави, а також, про те, що українці почали розуміти історію, зокрема в питанні партнерства з Росією, що ця держава роками намагалася захопити Україну, отже, фактично стало зрозуміло, що членство у Європейському союзі і НАТО це не тільки перспектива хорошого життя, а і єдина гарантія безпеки для України, що остаточно підтвердилося після Повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р. і саме Майдан став початком патріотизму по всій Україні. Завдяки чому сьогодні така велика кількість готова боротися проти держави-агресора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

1. Автономні націоналісти [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20140103084302/http://radikals.in/>
2. Андрій Стемпіцький [електронний ресурс]: <https://pravyusektor.info/content/andriy-stempickyu>
3. Батьківщина молода. Про організацію [електронний ресурс]: <http://bm.org.ua/pro-orhanizatsiiu/>
4. Бандерштат. Національний альянс. [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20190807211326/http://nation.org.ua/projects/bandershtat/>
5. Відкритий лист Харківської правозахисної групи до До Центрального правління Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка [електронний ресурс]: <https://www.helsinki.org.ua/articles/vidkrytyj-lyst-harkivskoji-pravozahysnoji-hrupy-do-do-tsentralnoho-pravlinnya-vseukrajinskoho-tovarystva-prosvita-im-t-shevchenka/>
6. Відсіч Інфо [електронний ресурс]: <https://vidsich.info/>
7. Володимир Цибулько: Парламентська опозиція рятує своїх, але забуває про "тризубівців" [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/res/index.php?page=pages/zmista/2011/zmista469-1>
8. Головна веб-сторінка МНР Американської діаспори [електронний ресурс]: <http://mnr-usa.weebly.com/>
9. Демократичний альянс [електронний ресурс]: https://www.wik.uk-ua.nina.az/%D0%94%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D1%81.html
10. ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ [електронний ресурс]: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/36095317/

11. Європейська молодь України [електронний ресурс]: <https://www.prostir.ua/?organization=evropejska-molod-ukrajiny>
12. Затримані у Білорусі [електронний ресурс]: <https://photo.unian.ua/photo/12794>
13. Здійснено напад на центральний офіс Молодіжного Націоналістичного Конгресу [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmista/zmista154>
14. Історія ВО “Свобода” [електронний ресурс]: <https://svoboda-bila.org.ua/istoriia-vo-svoboda/>
15. Історія МНР [електронний ресурс]: rukh.uz.ua/?page_id=128
16. Історія Молодого Руху [електронний ресурс]: <https://youngruk.org.webnode.com.ua/pro-organizatsiyu/istoriya-molodogo-rukhu/>
17. Комітет Визволення Політв'язнів [електронний ресурс]: <https://www.facebook.com/groups/155726361155842/>
18. ”Куди ми йдемо”, або Помаранчева революція №2 ? [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20140103172241/http://radikals.in/?p=2686>
19. ЛІБЕРАЛЬНЕ МОЛОДІЖНЕ ОБ’ЄДНАННЯ [електронний ресурс]: <https://www.ua-region.com.ua/21655900>
20. МНК КРИЗЬ РОКИ. СПОГАДИ МНКІВЦІВ ЗА 21 РІК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ. [електронний ресурс]: <https://mnk.org.ua/novini/mnk-kriz-roki-spogadi-mnkivtsiv/>
21. МНК Наша історія [електронний ресурс]: <https://mnk.org.ua/nasha-istoriya/>
22. МНК увійшов до ТОП-10 молодіжних організацій України [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20161225044144/http://mnk.org.ua/mnk-news/novina/article/mnk-uviishov-do-top-10-molodizhnikh-organizacii-ukrajini/>
23. Молодіжний Європейський Рух [електронний ресурс]: <https://platfor.ma/organizers/4d6459e4aea56/>

24. Молодіжний Націоналістичний Конгрес (МНК) [електронний ресурс]: <https://www.prostir.ua/?organization=molodizhnyj-natsionalistychnyj-konhres-mnk>

25. Молодь демократичного альянсу [електронний ресурс]: https://www.wik.uk-ua.nina.az/%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C_%D0%94%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%83.html

26. Монограма «Національний Труд» [електронний ресурс]: https://censor.net/ru/blogs/3240469/monograma_natsionalniyi_trud

27. На Покрову Комітет Визволення політв'язнів вимагатиме звільнення і повної амністії для політрепресованих [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20150203020449/http://www.bilozerska.info/?p=24849>

28. Народно-демократична ліга молоді [електронний ресурс]: https://www.ndlm.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=16

29. Національна Дія «Революція і Держава» [електронний ресурс]: https://uk.everybodywiki.com/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%94%D1%96%D1%8F_%C2%AB%D0%A0%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%96_%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0%C2%BB

30. Національний альянс [електронний ресурс]: <http://nation.org.ua/pro/istorychna-dovidka/>

31. Невідомі історії Майдану [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/18/4321456/>

32. Олег Верник (2006): “Українські ліві: фантом чи реальність?” [електронний ресурс]: http://tradeunion.org.ua/fantom_2006/

33. Оранжевий Київ [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20080109024801/http://www.nbp-info.ru/new/photo/kiiev/1xx.html>
34. Правда про ПОРУ очима зсередини [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2005/04/15/3008861/>
35. Про ВГО “СОКІЛ” – ВГО “Сокіл” [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20201114153748/http://vgo-sokil.org.ua/pro-vmho-sokil/>
36. Соціал-національна асамблея [електронний ресурс]: <https://www.ar25.org/article/social-nacionalna-asambleya.html>
37. Старинець Олександр Георгійович [електронний ресурс]: <http://dovidka.com.ua/user/?code=86126>
38. Статут громадської організації “Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Європейська інтеграція”. Київ, 2016. 10 с.
39. Стислий курс історії УНА-УНСО [електронний ресурс]: <http://una-unso.com/styslyi-kurs-una-unso>
40. «С14». Націоналісти-радикали чи неонацисти? [електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/29109819.html>
41. Трускавець: від «Пори» до «Опори» [електронний ресурс]: https://www.protruskavets.org.ua/statti/st92_9_1.html
42. Політ Андрій Анатолійович [електронний ресурс]: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2002/webproc3vac1d.html?kodvib=400&kodkand=429>
43. Український Національний Союз [електронний ресурс]: <https://go-uns.livejournal.com/8128.html>
44. УНА - до влади, УНСО - до штурму! [електронний ресурс]: <https://unso.in.ua/articles/una-do-vlady-unso-do-shturmu.html>
45. УНА-УНСО: що це таке, стисла історія [електронний ресурс]: <https://lg-news.net/press-relizy/item/13357-una-unso-shcho-tse-take-stisla-istoriya.html>

46. Утворено громадський комітет "За правду!" [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20100902082330/http://www.ukrnationalism.org.ua/news/?n=150>

47. Що являє собою громадянський рух "Відсіч"? [електронний ресурс]: https://zhitomir-online.com/top_news/84224-scho-yavlyaye-soboyu-gromadyanskyu-ruk-vidsich-foto.html

48. DW-Trend: більшість українців - за вступ до ЄС [електронний ресурс]: <https://www.dw.com/uk/dw-trend-більшість-українців-за-вступ-до-єс/a-17230854>

49. Національна Ініціатива: Сокільський рух: вчора, сьогодні, завтра <http://initiativenational.blogspot.com/2013/03/coi-x.html?m=1>

50. 9 березня 2001 року: спогади і прогнози від ініціаторів "України без Кучми" [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/articles/2006/03/9/3074768/>

ЛІТЕРАТУРА

51. Активістів ПОРИ, "Чистої України" та "Спротиву" хочуть ліквідувати? [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2004/10/30/3003695/>

52. Акція "Повстань, Україно!" у регіонах [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/news/2002/09/16/2990623/>

53. Андрющенко Е. С. Українські праворадикальні організації у контексті суспільно-політичних процесів (кінець 1980-х – 2015 рр.): дисертація кандидата історичних наук. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. 284 с.

54. Бобровнік Ю. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ МОЛОДІ ЛІВОГО СПРЯМУВАННЯ В УКРАЇНІ (ПЕРША ПОЛОВИНА 1990 РР.) [електронний ресурс]: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/100>

55. В Києве украинские националисты захватили храм УПЦ МП [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/res/index.php?page=pages/zmista/zmista402>

56. В Україні з'явиться партія соціал-націоналістів [електронний ресурс]: https://galinfo.com.ua/news/v_ukraini_zyavytsya_partiya_sotsialnatsionalistiv_132516.html

57. «Васильківські терористи» отримали по 6 років [електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/25226292.html>

58. Васильчук Є. О. Молодіжний політичний радикалізм та екстремізм у сучасній Україні: дисертація доктора політичних наук. Київ: Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, 2016. 482 с.

59. Гергал Д. В. Діяльність громадських молодіжних організацій в суспільно-політичному розвитку України у 1991-1999 роках: курсова робота студента третього курсу факультету Історії та археології. Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2022. 42 с.

60. Громадянська партія "Пора" [електронний ресурс]: <https://www.chesno.org/party/400/>

61. Дві групи з назвою "Білий молот" [електронний ресурс]: <https://www.ar25.org/article/dvi-grupy-z-nazvoyu-bilyy-molot.html>

62. Ексголова «Правого сектору» Дмитро Ярош заявив, що став радником головнокомандувача ЗСУ [електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-iarosh-zaiavliaie-shcho-stav-radnykom-zsu/31541225.html>

63. Євразійський союз молоді розпущено за вандалізм на Говерлі [електронний ресурс]: <https://ukrainian.voanews.com/a/a-49-2007-10-23-voa3-86855257/221196.html>

64. Євромайдан. "Зелені чоловічки" в Криму. Російсько-українська війна | Україна 2012-2014 | Машина Часу [електронний ресурс]: <https://youtu.be/iqHZeNqLnkk>

65. За "Україну без Кучми" [електронний ресурс]: <https://zbruc.eu/node/41568>

66. За що загинув Максим Чайка , або Хто насаджує фашизм в Одесі [електронний ресурс]: <https://www.unian.ua/politics/220578-za-scho-zaginuiv-maksim-chayka-abo-hto-nasadjue-fashizm-v-odesi.html>

67. Запорожская милиция подозревает «Тризуб» во взрыве памятника Сталину [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/res/index.php?page=pages/zmista/2011/zmista468>

68. Зрив Sea Breeze. Повернення Януковича. Газова війна з рф | Україна 2006-2008 | Машина Часу [електронний ресурс]: <https://youtu.be/HpONRO4m0Ns>

69. Каськів Владислав Володимирович [електронний ресурс]: https://lb.ua/file/person/3413_kaskiv_vladislav_volodimirovich.html

70. Касьянов Г. Украина 1991-2007 : очерки новейшей истории. Київ: Наш час, 2008. 480 с.

71. КАК ЗАРОЖДАЛАСЬ "ДНР"? [електронний ресурс]: <https://ugorod.kiev.ua/article-kak-zarozhdalas-dnr>

72. Коваленко Едуард Володимирович [електронний ресурс]: <https://www.chesno.org/politician/21148/>

73. Комітет декомунізації вимагає демонтувати пам'ятники Леніну [електронний ресурс]: <https://www.unian.ua/society/240795-komitet-dekomunizatsiji-vimagae-demontuvati-pamyatniki-leninu.html>

74. КОНФЛІКТ У МОЛОДІЖНОМУ КОНГРЕСІ [електронний ресурс]: <https://www.volyn.com.ua/news/9171-konflikt-u-molodizhnomu-kongresi.html>

75. Кравченко М. С. Діяльність українських націоналістичних політичних рухів кінця 1980-х – початку 2000-х рр. у мемуарних джерелах: дисертація кандидата історичних наук. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України , 2017. 284 с.

76. Кровосісі. Газові угоди Тимошенко. Грип H1N1. Податковий Майдан | Україна 2009-2011 | "Машина Часу" [електронний ресурс]: <https://youtu.be/-934TZ27Ke8>

77. Маркіян Лопачак став секретарем Львівської міської ради [електронний ресурс]:

https://galinfo.com.ua/news/markiyan_lopachak_stav_sekretarem_lvivskoi_miskoi_rady_357212.html

78. Мартинюк В. Л., Мироненко В. П. Аналітична довідка щодо діяльності проросійських неурядових організацій в Україні (станом на 1 грудня 2015 року) // Політичні інститути та процеси. 2016. Вип. 1. С. 88-93

79. Молодежь объединилась в «Спротив» [електронний ресурс]:

<https://glavcom.ua/news/12083-molodezh-obedinilas-v-%C2%ABsprotiv%C2%BB.html>

80. Молодежь объединяется в движение сопротивления [електронний ресурс]: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/events/molodej-obedinaetsia-v-dvijenie-soprotivleniia-45284>

81. Молоді регіони [електронний ресурс]: <https://www.chesno.org/political-ads/1990/>

82. Музей жертв «оранжевой» революции в Луганске [електронний ресурс]: <https://delo.ua/business/muzej-zhertv-oranzhevoj-revolj-47705/>

83. "Наїзд" РФ на Тузлу. Яйце Януковича. Помаранчева революція | Україна 2003-2005 | Машина Часу [електронний ресурс]: <https://www.youtube.com/watch?v=-bt6D-JC8Lo&t=651s>

84. Наталью Могилевскую в Тернополе забросали яйцами [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/res/index.php?page=pages/zmista/zmista356>

85. Нацисти безуспішно намагалися зірвати презентацію першої в СНД антології світової гей-літератури [електронний ресурс]: <http://old.banderivets.org.ua/res/index.php?page=pages/zmista/zmista459>

86. "Національні дружини": Хто вони – націоналісти, які збурили соцмережі і погрожують застосувати силу [електронний ресурс]: <https://tsn.ua/politika/nacionalni-druzhini-hto-voni-nacionalisti-yaki-zburili-socmerezhi-i-pogrozhuuyut-zastosuvati-silu-1101500.html>

87. Неважливо, хто буде біля керма — Ющенко, Янукович чи Тимошенко [електронний ресурс]: https://gazeta.ua/articles/comments-newspaper/_nevazhливо-hto-bude-bilya-kerma-mdash-uschenko-anukovich-chi-timoshenko/170805?mobile=true

88. Новий голова УНС [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20150721110606/http://www.naso.org.ua/main/468-noviy-golova-uns.html>

89. Новороссія. Цена проекта — документальний фільм про війну на Донбасі [електронний ресурс]: https://youtu.be/2dzgMKM_gbU

90. Облава на опозицію проводиться по всій Україні [електронний ресурс]: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/249979-oblava-na-opoziciyu-provoditsya-po-vsij-ukrayini>

91. Один з лідерів НУ вийшов з партії, протестуючи проти призначення чоловіка Ульянченко заступником Табачника [електронний ресурс]: <https://ukranews.com/ua/news/32638-odyn-z-lideriv-nu-vyushov-z-partii-protestuyuchy-proty-pryznachennya-cholovika-ulyanchenko-zastupnykom-tabachnyka>

92. Опровержение: «Молодежное Единство» действительно существует [електронний ресурс]: <https://dumskaya.net/news/oprovergenie-molodegnoe-edinstvo-dejstvitelno-su-033383/>

93. Партія УНА-УНСО змінила назву на Правий Сектор і обрала головою Дмитра Яроша (ФОТО) [електронний ресурс]: <https://bilozerska.livejournal.com/824068.html>

94. Проголошення Незалежності і перша спроба московії анексувати Крим. Україна 1991-1993 |Машина Часу [електронний ресурс]: <https://youtu.be/YuAbV1-kt38>

95. Ракетою по Броварах, закриття ЧАЕС, вбивство Гонгадзе, Скрипів | Україна 2000-2002. Машина Часу [електронний ресурс]: <https://www.youtube.com/watch?v=Hv20f8uEt00&t=42s>

96. Революція Гідності. Згадаймо головне [електронний ресурс]: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2122489-revolucia-gidnosti-zgadajmo-golovne.html>

97. Редзюк В. В. Молодіжні організації України в контексті суспільно-політичного життя 2004-2014 рр. : дисертація кандидата історичних наук. Переяслав: Переяслав-хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2020. 227 с.

98. Рибій О., Гай-Нижник П. Громадянська партія «ПОРА» [електронний ресурс]: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2012doc..g4.php>

99. СЕРГІЙ КУЗАН Четвертий голова МНК [електронний ресурс]: <https://web.archive.org/web/20191022110321/http://mnk.org.ua/lyudi/sergii-kuzan/>

100. Сила протесту: Сумська студентська революція на траві-2004 [електронний ресурс]: <https://tyzhden.ua/syla-protestu-sumska-studentska-revoliutsiia-na-travi-2004/>

101. Сич О. М. Сучасний український націоналізм: політологічні аспекти трансформації парадигми: дисертація доктора політичних наук. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 457 с.

102. Слово "тітушки" увійшло до Вікіпедії [електронний ресурс]: https://www.bbc.com/ukrainian/news/2013/12/131203_titushky_wikipedia_uk

103. Судьба провокатора. Зачем России бывший украинский неонацист? [електронний ресурс]: <https://www.svoboda.org/a/30366672.html>

104. Суслів відмовився керувати молодіжною "Батьківщиною" заради Королівської [електронний ресурс]: <https://tsn.ua/politika/suslov-kinuv-pravlinnya-molodizhnoyu-batkivschinoyu-zaradi-korolevskoyi.html>

105. Трофименко М. Антиглобалістський рух в Україні // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Вип. 21. С. 200-209.

106. У Києві і Львові пройшли мітинги проти підписання Україною угоди про ЄЕП [електронний ресурс]: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/245530-u-kiievi-i-lvovi-projshli-mitingi-proti-pidpisannya-ukrayinoyu-ugodi-pro-eeep>

107. У луцькому НацАльянсі - новий керівник. ФОТО [електронний ресурс]: <https://www.volynpost.com/news/47175-u-luckomu-nacaliansi-novyj-kerivnyk-foto>

108. У МОЛОДИХ «НАШОУКРАЇНЦІВ» — ЗМІНИ [електронний ресурс]: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/792/113/28839/>

109. Українська революція починалась на траві Сумщини [електронний ресурс]:

<https://pressclub.te.ua/novyny/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%8C-%D0%BD%D0%B0-%D1%82/>

110. Українські ліві партії та організації: ідеологія. Реферат [електронний ресурс]: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16884/>

111. Хід акції "Повстань, Україно!", УП [електронний ресурс]: <https://detector.media/withoutsection/article/13849/2003-03-10-khid-aktsii-povstan-ukraino-up/>

112. Шухевича змістили з посади голови УНА-УНСО через рішення йти на вибори з Ляшком [електронний ресурс]: <https://www.unian.ua/politics/991696-shuhevicha-zmistili-z-posadi-golovi-una-unso-cherez-rishennya-yti-na-vibori-z-lyashkom.html>

113. Ющенко не пришел на караоке, Янукович - за рубашкой, а Кучма - за "кучмовозом" [електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/1/4378348/>

114. Як склалася доля засуджених за участь в акції "Україна без Кучми" [електронний ресурс]: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2011/03/12/30841/>

115. Ярош Дмитро Анатолійович [електронний ресурс]:
https://lb.ua/file/person/1355_yarosh_dmitro_anatoliyovich.html

116. «2 мая. Без мифов» [електронний ресурс]:
<https://www.youtube.com/watch?v=fG-21ChuofA&t=1613s>

117. 6 фото / Громадська ініціатива «Чорний Комітет» провела пікетування Київради, в ході якого буде перекрито вхід чиновників до будівлі. [електронний ресурс]: <http://www.golos.com.ua/gallery/139>

118. 20 молодіжних організацій оголосили про створення руху "СПРОТИВ" [електронний ресурс]: <https://www.unian.ua/politics/359449-20-molodijnih-organizatsiy-ogolosili-pro-stvorenniya-ruhu-sprotiv.html>

119. 20 лет возрожденному ЛКСМУ [електронний ресурс]:
<http://blogs.korrespondent.net/blog/users/3228847-20-let-vozrozhdennomu-lksmu>